

დავით უკიდავალი დასავლეთი

La Geogrie

Indépendant

Avenue Massoulié

JULIET

1939 - № 159

Paris

გ რ ო ჯ ე უ ლ ი გ რ თ ო მ ი ს ო რ გ ა ნ ე

შ ი ნ ა ა რ ს ი:

მეთაური—კრემლის დიპლომ. და დასავლეთი.
 ილია ჩუგეიშივი—ჩვენი დროის სენი.
 პ რ ე ს ა.
 გ. თაყაიშვილი—მეფეთა დაკათ. სულთა მატრანე-
 ბ.—პატრიარქი შენიშენი.

ი. ქაჩუკავა—ბიბლიოკრაფია.
 გრ. მასსულაია—წერილი ხაბრძინიდან.
 საქართველოს ამბები.
 გ. თაყაიშვილი—ანგარიში.
 აარი არალე—ს მკითხველებიხათის.

კ ა მ ა ლ ს ლ ი ვ ლ ო მ ა ბ ი ა და დასავლეთი

ჩვენი მოლოდინი არ გამართლდა: არამც თუ ხე-
 ლი არ მოუწერიათ, მოლაპარაკებაც გაყანულ წურ-
 ტილზედა მოსკოვში! ჩვენ რომ ჯოხის მეორე მხა-
 რზე გადაღუნვის არ გვერიდებოდეს. ვანიშნობრებდ-
 დით ერთ სავარაუდო სამინისტროში ნაიქვამს: «მო-
 ლაპარაკება რუსებთან იმავე სტადიაშია, როგორ-
 შიდაც გუგისი თვის წინ იყო!»

ლონდონსა და პარიზში იმედი გაკვირვებამ შე-
 სცვალა და ეხლა კი გაკვირვებას ბრახი სცვლის.
 მთავრობათა წევრნი ჯერ კიდევ თავს იკავებენ, მაგ-
 რამ მათი ოფიციალური უკვე არ ვერიდებიან კრემ-
 ლის დიპლომატიის მკაცრ კრიტიკას. ასე წარმოი-
 დგინეთ, შემოსცენეთა პრესაც. პირველ რიგში,
 სოციალისტური, რომელიც თავიდანვე ლონდონ
 პარიზ-მოსკოვის ბლოკიდან ელოდა ქვეყნისა და
 ცივილიზაციის ხსნას, თავის განცხადებებს მწარე
 პანკებსაც ატანს მოსკოვებში მიერ საქმის გაცი-
 ანურებისათვის. დარჩა მხოლოდ კომუნისტური
 პრესა, «პუშკინიცა» მეთაურობით, რომელიც
 მთელს ბრალს იბურჯუნიათა მთავრობათ სდებს
 და მოსკოვის მთავრობა უმანყო კრავად გამოსკავს.
 მის საბუთო ძალიან ცოტა აქვს ამისათვის. რა თქმა
 უნდა, რადგან მოსკოვის პრესა სდუმს, ხოლო კომ-
 ინტრინისაგან მიღებულ დირექტივებს ისე აშკარად
 ვერ გამოსაფენს.

ყველანი სუამენ კითხვას, ვინაა უფრო დინტი-
 რესებული თავდაცვის პატიში, მოსკოვი თუ ლონ-
 დონ-პარიზი. და ყველანი ერთსულავენად მიუგებენ

მოსკოვი. მაშ რად არ ჩქარობს უკანასკნელი, რად
 ითრებს ფეხს? ბევრი იწერება ამის მიზეზებზე, ჩვენც
 დავიწერია და არ გეინდა მათ ჩამოთვლას შევეუდ-
 გეთ აღსანიშნავია მხოლოდ, რომ ეხლა არ იმეორე-
 ბენ დაუშვებელ შეცდომას. ვითომ მოლოტოვი და
 მისი სოფნარეომი სწევდნენ საკიბის, და ნიშანი
 სტალინი ჰყავთ ამოღებული. რომელიც არა სჩანს,
 კომპარტიის ეუბრალო მდიუნისა როლს ასრულებს.
 ლონდონში კიბზეაც დისეა ლორდ პალიფაციის
 მოსკოვში გაგზავნაზე. მაგრამ მან თუ სტალინი ვერ
 ნახა. ვე ბომ ჩვენი შერცხვენა და საქმისთვის სახა-
 რალო იწებათა—დაუშატეს მაშინვე. მაისიცი და სტ-
 რიცი, მოსკოვის ელჩები, ვერ ბედვენ თამასუკის
 გაქმვას ამის შესახებ.

მთავარი რამ ყველას ავიწყდება: ერთია ქვეყანა
 და მეორე—სტალინი. რომელ ქვეყანას არ უნდა თავ-
 დაცვა და ამისათვის მოკვითონი, მაგრამ სტალინს
 აინტერესებს სულ სხვა კითხვა: რას მოუტანს მას,
 მის დიქტატურას, ეს კავშირი? ქვეყნის საქმე რომ
 მას არ აღარდებს, ეს სტალინიმა 19 წლის წინდ და-
 მტეციცა თავის საკუთარ სამშობლოს მავალითხედ.
 განა ვასაკვირველი არაა, თან აღმაშფოთებელიც,
 რომ დასავლეთის სახელმწიფო მოღვაწენი სამშობ-
 ლოს ამ გამცემზედ აწყობენ თავის იმედს!

მაშხალადმე, სტალინის ერთადერთი კრიტიკი-
 უში არის და დარჩება მისი ამოცუთხავი ბატონო-
 ბის, მისი თვითმპყობლობის გახანგრძლივება. ამ
 თვალსაზრისით თავის თავად ვასაგებია მისი ყოფ

0-1206

მანი და ფეხის თრევა. სტალინიმ ჩვენზე უკედ იცის, რამე საბჭოთა კავშირი ომს ვერ აიტანს. დამარცხდება, დაიშლება და აქედან მის დიქტატურასაც ბოლო მოეღება. ასეთ ბოლოს უთვალთვლებენ რუსის და არარუსის ვრები, ამიტომ ომი ნაკლებ ბოროტებად ვხევნივითაა მათ.

ვერ დამშვიდებთ სტალინი იმითაც, რომ ომი-დან, ესტკვათ, დასავლეთის მოკავშირენი გამოვლენ ბოლოს და ბოლოს გამარჯვებული, და ეს იმიტომ, რომ ესანამ პეტრე შოიგოვს, პავლს ტუაივ გა-გვრება! ასე იყო უკანასკნელი ომის დროს, სადაა ვარანტია, რომ იგივე არ მოხდება ეხლა? ჩვენ ერ თხელ ვსთვით, რომ მეფეთა რუსეთმა სამ წულო-წადს გაუჭლო ომს, ბოლო საბჭოთა კავშირი სამ თვესაც ვერ გაუჭლებს.

ასეთი უღმრთელი ალტერნატივის წინ, ვანა რა ვასაკვირია, რომ სტალინი ნეიტრალიტეტს ამჯო ბინენს? მას შეიძლება კიდევ პურობს თავის კომინ ტერენს ილიუხია: მეომარი ქვეყნები დასუსტდენ ბიან და მერმე ჩემი დრო დადებენა, მაგრამ თავი-სუფალიც რომ იყოს ამისად, ის მაინც ცილილობს ცუცხლს წრის გარედ დაჩრქ, რათა ცოტა ხნით მაინც გადაარჩინოს საკუთარი დიქტატურა. კითხვთ მინიშ ვადამუფს: რა ურჩევნია, მესივე საყვილი თუ ერთი დღე კიდევ სიკუტავი,—ის, რა თქმა უნ-და, მეორეს აირჩევს. ასეა სტალინი საქმეც: იბა ტონა წლები, ეხლა დღეებიც ძვირფასია მისთვის. მაგრამ მას ხომ მეორე ილიუხიაც ასულდგმუ-ლდეს: ვინალო საყვილიამდე შევირჩინო ბატო-ნობაო!

სულ სხვა კითხვია, რას შესძენს ინგლისა და სა-ფრანგეთს სტალინის თამასქი. ეთქვათ, მოლო ტონამა ხელი მოაწერა სახაა სამხეტრო კავშირის, განა ეს იხსნის მათ სტალინის უპირობისაგან? არა, ცხადია, ის ისარგებლებს პირველსავე მოხდენილ შემთხვევას. ვასტეხოს სიტუცა და მოკავშირენი შირალზედ დასტოვოს. მით უფრო, რომ არსებული გეო-პოლიტიკაც ამას უპარანახებს მას, როგორც ხევით ვსთვით: სანამ მოკავშირენი შიადწეოდენ სა-ბჭოთა სახლერებს, მტერი იქ განდებდა და აღბდა ვადანერის ორ ლახუნეს: მიწა გლეხებს (კოლხო-ხების მოსპობა) და თავისუფლება ერებს! ნურავინ დაიჩემებს, მიუხედავად მარტოს ამბებისა, რომ ამ ლახუნებს არ ექნება საეპოკს გამომშაურება სტა-ლინის საბრძანებელში. ბომბებით და ტექტირთული თასეული ავიონებიც ვერ შესძლებს საბჭოთა ტე-რორიზმის ისე დაღადერეს...

მაგრამ პაქტი ვერ ხომ არაა დადებული და ინ-გლის-სადრავეთი უკვე ერევევა ამასობაში კოვმ-ლის ფლედ მხანდაციტებში, საბჭოთა კავშირის ურე-ფო მდოგმარებობაში და მის სამხედრო ურდუნებ-ში, მიუხედავად უამრავი იარაღისა, რომელ იც, არც იციან, ვის დემინებნა. შინაურ თუ გარეშე მტერს, ეს სახელმწიფოები იმაშიც ერევევიან, რომ ვერსალ-ში და მის შემდეგ დაუშვებელი შეტოვმა იყო ჩადე-ნილი, როცა ისეთი დიდი ქვეყნები, როგორიცააა კა-ვკასია, უკრაინა და თურქესტანი, ისევე მოსკოვს მი-აკუთვნეს და საშუალებაც არ დახოვეს. დახმარებო-დენ თანამედროვე ეპოქის გაუგონარ ბაბაროსებს —ბოლშევიკებს.

მაგრამ ვერსალის ზავი უკვე ირრევევა თანდათან, საბირო ახალი საერთაშორისო ხარტია და რველი შეტოვების ვასწორება. ვინ არ იცის დღეს, რა დიდ სამსახურს გაუწევედა საყოველთაო შვიდობი-ანობის საქმეს თეისუფალი უკრაინა, კავკასია და თურქესტანი? უკრაინაში, შირო და წინა აზიაში? შევლემებლია ძალბა ნამდვილი წინასწარობის და აქედან შვიდობიანობის დამაბრება. თუ ეს ვერტი კრემლის ბუბუე აიიან მიჯკვეული და იძულებული არიან სამუდამოდ ბოროტების დამსხვრევსთვის იბრძოლონ და მით ვერ შესაბულონ თავისი ის-ტორიული მისისა—გახდენ დადებითი ფაქტორები მშვიობიანობისა და პროგრესის უზრუნველსაყო-ფელად.

ჩვენც უნდა ვერიდოთ, თავისთავად ცხადია, ილუზიებით კვებას! ერთია კეთილი სურვილები და მეორე—მეცერი რეალობა. მსოფლიო დღეს საში-ნელ კრიზისს განიცდის და არც იციან, როდის ვავა-რდება თოფი. საუბედუროდ, ის დრო თითქო წავი-და, როცა დასავლეთის დიდ სახელმწიფოთა შორი-გების შესაძლებლობაზე ვერდით აქვე არა ერთხელ. ჩვენ ვფიქრობდით მაშინ, რომ პოლანეთი ძველი რუსეთის მაგიერობას ვასწევედა დასავლეთში და მისი შემამავლობით გერმანიასა და სადრანკეთს შო-რის ნამდვილი ზავი დაშვარდებოდა...

ესლაკი სხვა სურათს ვხედავთ! მაგრამ ვინ იცის, თუ საბჭოთა კავშირმა თავის ნებით გამოიჩინა თავი ეგროპის კონცერტოდან, მაშინ, შეიძლება, ვი-ნაიდან ომი ყველასათვის საშიშროებას წარმოად-გენს, სტრეხას იღვას დაუბრუნდენ. იმ ვანსხვევე-ბით, რომ ოთხ დიდ სახელმწიფოს პოლინეთიც და ემატოს და ამ ხუთ დიდ სახელმწიფოს წინასწარ მო-მზადებულმა ათმობრმა გამანახოს გზები და საშუა-ლებბინ ურთიერთი შორიგებისათვის.

საგარეო პოლიტიკის საკითხები

ავადმყოფის მოსარჩენად უწინარეს ყოვლისა საჭიროა სწორი დიაგნოზი. თუ დიაგნოზი შეცდარია, სამკურნალო საშუალებებიც შეუფასებელი იქნება, ავადმყოფობა გაითვალისწინება და შესაძლებელია ავადმყოფი თან განაღატანოს. ეს სადა და უბრალო პრევიზორებია. კვრთ პირის ცხოვრებაში ის დიდ როლს თამაშობს და კიდევ უფრო მეტს საზოგადოებრივ და სახელმწიფო ცხოვრებაში. თანამედროვე ცხოვრების კრიზისის გამოწვევებმა სწორედ ამ ყალბი დიაგნოზის შედეგია. ცხოვრებაში რომ მართლ სადალად გავებული ინტერესები და ანგარიშები თამაშობდა რაღაც, საქმე იოლად გაიარებოდა, ყოველი ძალა, ყოველი არსი შესაფერის ადგილს დაიკავებდა, ანტაგონიზმები, ურთიერთ შეხლა-შემოსხლები, ბრძოლები, თუ შილად არ შეწყდებოდა. საგრძობად შეწყდებოდა, აქედან განთავისუფლებული ძალები დადებით, შემოქმედებით აღტკინებაში შეერთდებოდნენ და საერთო კარგიმნიშვნელოვანი წინსვლა დაამყენებდა და დაატკობდა ადამიანს. მაგრამ, საქმეებაროდ ეს ასე არაა. ცხოვრება უფრო ბრძაშია, ვიდრე თვალისაღწეული. ამიტომ კაცობრიობის ისტორიის დიდი ნაწილი ტანჯვის და ახოების ისტორიაა.

რა ამბრავებს ცხოვრებას, რა ამბინჯებს, რა მიკანებს მას შეტი დაბრკოლებების ხაზით დაბადება მოკეთობრობს: ადამიანი იშვე ბედნიერი, სრული, უმანკო, მაგრამ შეცდა. აკრძალული ხილი შექამა და გაუბედურდაო. ამხალარულ ფორმაში მოცემულია ერთი ანთროპოლოგიური თეორია, რომელიც ამბობს: ადამიანი იბადება სრული, უნაკლო, მაგრამ შეუფერ ობიექტური პირობები ამბინჯებენ მას. კარგ პირობებში ადამიანი მუდამ ადამიანი იქნება და სომხინჯეს არ ჩაიდენს. უბედურების მიზეზია არა ადამიანი, არამედ პირობები, რომლებშიცაა ადამიანის უბედობა ცხოვრება.

გობესი ამტკიცებს სულ საწინააღმდეგოს. მისი აზრით, ადამიანი ადამიანისთვის მგელია.

ჩვენ ამ თეორიების დაწვრილებით განიხილავს არ შეუდგებით. ეს ჩვენი წერილის საგანს არ შეადგენს. ვიტყვით მხოლოდ, რომ ამ არ უკიდურესობასთან გვაქვს საქმე და, როგორც თითქმის ყოველი უკიდურესობა, არც ერთია სწორი და არც მეორე.

ჩვენი აზრით, ადამიანი არც ანგელოზად იბადება და არც მგელად. ის რთული, შეზავებული მოვლენაა. მასში ორი ბუნებაა. ერთია ადამიანური და მეორე ცხოველური. ამ ორ ბუნებას შორის მუდმი-

ვი ბრძოლაა, ადამიანური ბუნება ადამიანს დადებით შემოქმედებისაკენ (ცხოვრების ამაღლება, გაფაჩიხება, გალაშქება) იბიდავს. ცხოველური კი ნეგატივისა, რღვევისა და დავეითობისაკენ. პირველისთვის გზის გახვლა და მეორეს დათვრება, — ამ ცხოვრების მისია.

ცხოვრების ერთადერთი შეგნებული, აქტიური მოაწილე არის ადამიანი. ამიტომ მის ბუნებას, მის შინა მოტივების მანიფესტაციას უარესი მნიშვნელობა აქვს ცხოვრებაში. მსოფლიოთა თვისთადად აღებული არც თავი აქვს და არც ბოლო. არც სისხლტემა და სახე. ის ქაოსია დაუსაბამო და დაუსრულებელი. ამ საერთო ქაოსში გახალაოთული არიან ადამიანებიც ერთის მხრივ როგორც მისი ელემენტი. ერთი შემადგენელი ნაწილთაგანი და მეორეს მხრივ, როგორც აქტიური, შეგნებული ძალები. ადამიანი იბრძვის თავის დამკვიდრებისათვის, ის ცდილობს ქაოსში სისტემა შეიტანოს, იგი მიზანშეწონილად ააწუოს. ცხოვრების პროგრესიც ქაოსის ამ მიზანშეწონილი სისტემატიზაციით განისაზღვრება. ქაოსის მაქსიმალური მიზანშეწონილი სისტემატიზაცია მაქსიმალური პროგრესია. ამიტომ თვით მიზანი უნდა იყოს სწორი და ნათლად გარკვეული. თუ მიზანი ყალბია, მის მიხედვით აგებული ცხოვრებაც უქვეყლადად ყალბი იქნება. მღერია სათავიდან შედამ მღერია წყალი წარმოიდინდების, სიყალბე მხოლოდ სიყალბეს წარმოშობს, რაც არ დააყოვნებს ცხოვრების სრულ გადამხინჯებას. მის ჯოჯოხეთად გადაქცევა. ეს ცხადია. მაგრამ მიზნის სისწორით გარკვევა და ნათლად დასახვა ოლი საქმე არაა. მას ხელს უშლის ბევრი გარემოება და სხვათა შორის სულის დეფორმაცია, ყალბი ამბიციები, ყალბი მიზნები და ცნებათა აღრევა.

სული ვასალებია მოვლენების. ის არცევეს და აფასებს, შლის და ალაგებს მათ. ის არის საორიენტაციო და სამოქმედო ინსტრუმენტი და, თავის თავად ცხადია, თუ ეს ინსტრუმენტი უფარგისია, ყოველი ცდა ცხოვრების ბედნიერად აწუობისა და წარმართვისა ფუჭი იქნება.

მოშლილი სულის ნიშანდობლივი თვისებაა ყალბი ამბიცია. სვირის მალა ვინ იწევს? ვისაც თავი არაფერი უდევს, ვის ბანალური პრევიზორებია. კარგიოლი, სადა, გამსუბურვალე სული ცხოვრების მოვლენებში ვერ ერკვევა, მათ ან ზე, ან ქვე აფასებს, სისწორით კი არასოდეს. ის პერმანენტულ ანტრაციონია. ასეთი პიროვნება უბედურია ცხოვრებაში.

ჩადგან ის, როგორც შრმა, ვერ არჩევს სწორ და მრუდ გზას და ყოველ დღის ნაბიჯზე ვისერს იტებს. თუ ეს პიროვნება კერძო პირია, მისი უბედურებები მის კერძო ცხოვრებას არა გაკლავდება, მაგრამ სულ სხვაა, თუ ყალიბი ამბიციური და ავადმჯობელი პირი ქვეყნის სათავეში მოკვება. ყალიბი ამბიციის ფტალუ ქველ წარმოშობის ყალბ მინზებ, არა ადამიანის და ჩვეულის კეთილდღეობა, წარმოატება. არამედ პირადი განდიდება იკავებს პირველ ადგილს. ეს პირადი განდიდება ის ღრძი, რომელზედაც ბრუნავს ყველაფერი. დაიღუპოს ქვეყანა, განადგურდეს ადამიანი, ოღონდ დაჰმავაფილდეს ბრანბებლის პატივმოყვარეობა. მისი ქვენა ხრახველი, როდესაც ქვეყნის სათავეშია ასეთი ავადმჯობელი, ყველა მისი ხელშეკრულებული ავადმჯობელი, საერთო აბსოლუტური იმპერატორი, სულს დეფორმაცია საშინელი სისწრაფით ვითარდება. ცხოვრების გზები ირვეა, აზრი, გაგება იზღვება. საფრთხეა, ადამიანობა იკარგება, ბოროტება, სიველურე, სიტლანქე შევიდრდება, საზოგადოებრივი სულითქმია იხუთება. ოხერა, კენხა, სასოწარკვეთილება იკავს ქვეყანას. დღევანდელი მსოფლიო ცოცხალი სურათია ამ ვითარების, ამ ორბორტორალი. სადაც ყველაფერი ყირამალა ვადატორალბეული, განსაკუთრებულად აღსანიშნავია ცნებათა აღრევა. გადამკრებული ენამეტყველობა და ფიზიკის კულტურა.

ცნებათა აღრევა ყოველივე უბედურების სათავეა. ადამიანები ურთიერთობაში შედიან განსაზღვრულ ცნებათა ნიადაგზე. გასკვეულია ქართული და იაიუი, „სილამაზა“ და „სიმბაზიჯუა“, „ტყუილია“ და „მართალია“ და სხვა. ცნებათა გასკვეულობა შესაძლებელს ხდის ადამიანთა ურთიერთობას, მათ საერთო ცხოვრებას და მოქმედებას. თუ ცნებანი აღრეულია, თუ ადამიანებს ერთმანეთს არაფერი გაეკვებათ, ისინი ერთმანეთისათვის დაკავებულნი არიან და ცდა მათი ერთად საერთო ნიადაგზე ამოქმედების უაზრობაა. დღეს ჩვენ ცნებათა აღრევის ხანაში ვცხოვრობთ. ძველმა ცნებებმა ძალა დაკარგეს, ახლები ჯერ კიდევ არ ჩამოყალიბებულან და ჩვენ განვიფიქრებთ ამ დარღუნი ნაშვილი სიტალიერებს. ამ ცარიელ ნიადაგზე იბადებიან და მესულეჭკრებიან ახალ-ახალი ცნებანი. ახალი გაგება კარგისა და ვისის, სილამაზის და სიმბაზიჯის, ტყუილისა და მართლის და სხვ. ცნებათა უწყარობა ქვეყნის გაუგებრობას და უნდობლობას, რაც ააქტივებს საერთოდ ცხოვრების არე-დაჩრევის და დაქვეითებას. ავიღოთ, მაგალითად, ცნებანი „ზავი“ და „ომი“. ამ ცნებებ დღეს იგივე შინაარსი არა აქვს ყველას თვალში, რაც მათ ქმობდათ თუნდაც ამ ოკე წლის წინ. ცნებანი ღირსება, ადამიანობა, ბედნიერება დღეს ჩვეულებრივ შინაარსის არ ატარებენ. რაც წინად ღირსებად, ადამიანობად და ბედნიერებად ითვლებოდა, დღეს არა

ღირსებად, არაადამიანობად და უბედურებად ითვლება.

სიკალიერის შესვსებად, ცხოვრების გასაჯანსაღებლად საჭიროა ჯანსაღი მორალური და ფსიქოლოგიური კათეგორიები. მაიი შექანსკურად შექმნა შეუძლებელია. ისინი ცხოვრების ორგანიზდ მაპროცესმა უნდა წარმოშვს. მაგრამ ამისთვის საჭიროა თვით ცხოვრება შესდგეს ხალ განვითარების განხვევის კი ძელიი ზდება ცნებათა აღრევის გამო. როგორ შეიძლება საერთო სამოქმედო ნიადავის შექმნა, საერთო წინსვლა, თუ ადამიანებს ერთმანეთთან ფსიქოლოგიურ-მორალური კონტაქტი არა აქვთ. ამ კონტაქტის კომუტარობები კი არიან მიღებული ცნებანი. აქ ჩვენ თითქმის მოკცული ვართ მოჯადოებულ წრეში, საიდანაც გამოსვლა შეუძლებელი ხდება. ეს მართლაც ასე იქნებოდა, მდგომარეობა უიმედო და კაცობრიობა განწირული, რომ დღევანდელი ანომალია აბსოლუტური ხასიათის იყოს და წყვიდადნი, რომელიც დღეს მსოფლიოს ფარავს, არ მოსჩანდეს ბედნიერი მომავლის სიცივენი აბსოლუტი საერთოდ არ არსებობს. აბსოლუტი განეცნება მია მხოლოდ და არა რეალობაში. ფაქტი, რომ ის ჩვენ წარმოდგენაში თავსდება, სპობს თვით აბსოლუტის შესაძლებლობას. რაც შემცენების დატვლებში თავსდება, ის შეუღებულია, განსაზღვრულია. განსაზღვრული აბსოლუტი ზინა წინამძღულობაა. აბსოლუტი განუხსაზღვრების ცნებაა. განესაზღვრების წარმოდგენა კი ჩვენ არ შეეძლებია. ე. ი. ჩვენთვის არ არსებობს.

ცხოვრებაში ყველაფერი რეალატურია. ამიტომ ზდება შესაძლებელი ცვლადობებიანი, მოძრობანი, გადაახალიებანი. აბსოლუტით გაკვედილი მსოფლიო ინერტი, უმოძროა, უნერგია იქნებოდა. ის ერთ წერტილზე იქნებოდა გაყინული და მისი ამ წერტილიდან დაძვრა არავითარ ძალთა კომბინაციას არ შეეძლებოდა. ცხოვრების მოვლენების რეალატეობა იმდენად ძირითად პირობას ერთი მდგომარეობიდან მეორეში გადასვლისა. ასე რომ დღევანდელი ანომალია, როგორც რელიატური ხასიათის, წარმოვლია. მის ადვილს დაიკვევს ახალი ანალბებული ცხოვრება. მაგრამ ამისთვის საჭიროა თვით ცხოვრების ძირითადი გადაახლისცემა. არსებულის უკვე თება, შუალამბება საქშეს ვერ უშველის. ის რაც განწირულია—უნდა წყვიდეს. მომავალ ძალებს უნდა გაეხსნას ფართობი კარები. სამწუხაროდ, ამ მიმართულებით ბევრი არაფერი კეთდება. ცხოვრება რომ დატევაბულია.—ამას ყველა გრანობს, რომ ბეშობრიტება გაყვებებულია. ადამიანნი პირველ დამბობილი,—ამას ყველა ხედავს. მაგრამ ხსნას ცქებენ იმ, სადაც არ უნდა ვიოინ, მიდიან იმ გზით, რომელსაც პირდაპირ უსესტულისავენ მიკავაართ.

ვალაპარაკოთ ფაქტები. დღეს საერთაშორისო

ურთობრებმა ძლიერ გაშწავებულთა. ვერათა საომარ მფლობელობაშია ყველას ძარღვენი დაპიძულთა. ყველა გრძნობს, რომ ასე ცხოვრება ხანგრძლივად შეუძლებელია. თუ ამი იქნა, საერთო კატასტროფა მოსალოდნელია. ამიტომ ამი, თუმცა ყველა მისთვის ეშხადება, არავის უნდა, გაიღა იმ ანარქო-სატრაქული ძალებისა, რომლებიც ბუნებრივად მოწოდებული არიან, მსოფლიოს ცეცხლი წაუკიდონ და ის გადაბეჭდონ. მსოფლიოს გადასარჩენად უნდა იხილები მობილიზაცია ყველა შემოქმედ ძალების და ვატირული და დათავუნილი უნდა იყოს რღვევითი ძალები, მისანწერილობა ამას იმპერატორულად მოითხოვს. საუბედურად. დღეს ჩვენ ვხედავთ სულ საწინააღმდეგოს. დადებით ძალები რღვევითი ძალებს უახლოვდებიან, მათთან კონტრაქტული შედინან და მიი, იმდენად რადენად რღვევითი ძალები ნაკადი ძლიერია დადებით ძალებს მდინარეში, თვით დადებით ძალები რღვევითი ძალებად იქცევიან. ამ ვარემობით აიხსნება, რომ ცხოვრება კრიზისის არამც თუ ვერ აღწევს თავს, მდგარიარება უფრო და უფრო უარესდება. სანამ ეს გაკებული არ იქნება და შესაფერისი ღონისძიებანი მიღებულნი, დღევანდელ უბედურებას არაფერი ეშველება. სინამდვილე ვეაწვალის—შეუერთებელი კლემენტის შეერთება შეუძლებელია. მაგალითად, წყალი და ცეცხლი ერთად ვერ მოთავსდება. ყოველი ცდა ამ ელემენტების შეერთებისა ანტიბუნებრივია და უარობია, რადგან ისინი ერთმანეთის უარსყოფად. დაუპოვარტული ვერობა ან ამას ვაიგებს და შესაფერისად ამოქმედდება, ან და ის გადაუტანა დღევანდელ კრიზისს.

სალი მიზანი დასახო არკმარა, სწორი გზაც უნდა ვაპოვოთ მისკენ მიმავალი, თორემ ეს მიზანი ხანამი გადაუარდები და კისრის მოტეხვ. კარგი, სალი პოლიტიკა, მოქმედება ისაა, რომელიც კარგ შედეგებს იძლევა. ასე რომ შედეგების მიხედვით უნდა ვისდებოდეს ესა თუ ის ნაბიჯი და არა თავის თავად აღებულნი. საშველებების გამონახვის სიბრძნევი ისევე საბიფაოთა, როგორც თვით მიზნის დასახვეში.

დღეს გვები არეულია, ქვეშარიტება გაყალიბებული. ამ არეულობის ერთ ელემენტს თავანბნი და ახავე დროს სტრუქტურითი არის აგრძელებ ვადაპირბებელი ენამტყვევლობა. არასოდეს ენა არ ყოფილა ისე ატრიალებული, როგორც დღესაა. ენა აცდა თავის დანიშნულებას. ენა შექმნა ცხოვრების სპეციკულმა საუბროვებამ. ადამიანი საზოგადოებრივი არსებაა. მას განკერძოებული, ვარიუელი ცხოვრება არ შეუძლია. ის თავის შვავებს უახლოვდება. მასთან ერთად ქქმნის საზოგადოებას და იქ სუნთკვის, მოქმედებს. არზოვნებს. ამ საზოგადოებრივი ცხოვრების და ვამოყდომების ნინდაგუე იბადებიან ქვეშარიტებანი. ამ ქვეშარიტებთა ასახსნელად, მასსპარტავად წარმოიშვა ენა, მისი ტრილი. ქვეშარიტება საერთოდ სადა და ადვილი დასანახი და გასაგები. ქვეშარიტებას ართულებს და მის გაგებას ახსენილებს მასში შესული უცხო ელემენტები თუ ეს უცხო ელემენტები ბუფრია. ქვეშარიტება დაიფარება და მისი დანახვა ძნელი იქნება. ადამიანებიც აი

რევიან, საერთო ენას, საერთო გზას ვერ გამოინახებენ და ცხოვრება ექვლში იწეებს სიარულს. არასოდეს ქვეშარიტება არ ყოფილა ისე ვაყალიბებული, როგორც დღესაა. და ამას დინდად ხელს უწყობს გადაპარბებული ენამტყვევლობა. ვადაპირბებული ენამტყვევლობა ახსენილებს ქვეშარიტების შვას. და ენა იმის მავიარად, რომ ადამიანებს ავრთმადეს, ქქმნიდეს მათთვის საერთო სამოქმედო ნინდაგეს. მათ აცილებს.

თუ რა საშინელი შედეგები შეუძლია მოიტანოს ენის ვადაპარბებულ ტრიალს, ამის რთი კლასიკური მაგალითი იცის ისტორიამ. ეირონდა და ქქმნა მისი წყურების ვაუთავებულმა ლაპარაკმა. დიდი მჭერმეტყველობის ნიჭით დაჯილდოებულინი, ისინი მოკლდობლი იყენენ პრაქტიკულ საქმიანობის უნარს. მაშინ რთდესაც ეირონდა თავის მჭერმეტყველობით თვრებოდა, მთა მოქმედებდა და მათთვის ეშაფოტს ამხადებდა.

შეოგ კლასიკური მაგალითი ვადაპარბებული ენამტყვევლებისა არის რუსეთის დიდი რევილუცია. საქმის მავიერად ვაუთავებულმა ლაპარაკი, მოქმედების მავიერად ცარილი რევილუცია, აი რაში ვაპოინბატა რევილუციის მეთაურების მოვლი იშუშაობა. მდგომარეობა სასწრაფო ზომების მიღებას თხოვლობდა, დროებითი მთავრობა კი ლაყბობდა. ახავე დროს ბოლშევიკები მოქმედებდნენ მათ (თუმცა ისინი რიცებით სულ უმნიშვნელი იყენენ) ვადაპარბეობა მოახდინეს და სატრაქული რევიკში დაამყარეს.

დამბოლის უნდა აღენიშნოთ კიდევ ერთი სენი: სხეულის კულტი, სხეულის ვალმერება და სტლის დღენა. მართლაც, დაეით, როგორ ხამოქმედითდა ცხოვრება, როგორ თანდათან სცლოდება კი ადამიანურს და მიექანება ცხოველურისაკენ, რამდენად ძლიერია ადამიანში მალალი და ფაიბის სული, იმდენად მეტია მასში ადამიანობა და წინააღმდეგ, რამდენად დაბალი და ტრაქიქია სული, იმდენად სპარბობას ცხოველურია.

დღეს სული არაა ფეკრული, წინააღმდეგ, ის დღენილია, დატუქსულია, სამავიერო. დიდი გუნდადლების სავანია სხული, მისი კულტივაცია. ხედა ასეკეტიზმს არ ევადადობს. სხეულის დასულებება ისევე მავენებელია, როგორც სულის. ბედნიერი ცხოვრებისათვის (პირთვნებამ მოქცეს მაქსიმუმი შემოქმედებითი აქტივობა და მიიღოს მაქსიმალური კმაყოფილება) საუბროა პირთვნების ყოველმხრივი (ფიზიკური და სულიერი) განვითარება. სხეული და სული ვრთომიერებს კი არ უნდა ჩაგრავდეს, არამედ ასაზოგადოდეს და ასტირულებდეს. დღეს ღირიკა ჩაგრავს სულს. ამის შედეგებსაც ცხედავთ. ცხოვრება დადასლდა, ვატლენება. აღარ არიან დიდი მწერლები, მოაზროვნენი, მხატვრები.

სულის კრიზისია. ეს კრიზისი ყველა კრიზისებზე საბიფაოთა. მავიერად უნდა ეიშელოფნოთ, ცხოვრება წარმოშობს თავის წიაღიდან ახალ შემოქმედებით ძალებს და ადამიანს მიეცემა შესაფერისი პირობები არსებობის, მოქმედების და განვითარების.

ილია ნუგუნიძე.

3 4 0 5 6

პოლიგლოტ «ყავახა»-ის სისტემატიურ გამოლა-
მტრებას ჩვენი ვახუთის წინამძღვ. მის უღრის პი-
რადულ ლანძღა-თრევეას და სარულიად დაუშვებელ
კლისწამებას უკვე კარგა ხანია შეეგნია მკითხვე-
ლი. ამიტომ ვასავებია ჩვენი დადაწვეტილები, რაც
შეიძლება ნაკლებ ვასიზოვით მას ყური, და, თუ მი-
ცე ათიდან ერთს შემთხვევაში სიზრუნის დარღვევა
გვიხდება, — ეს მხოლოდ ზოგჯერად ცნობილი ფაქ-
ტის ერთობ ტლანქად დამახინჯების წინამძღვ. მა-
გრამ ამ შემთხვევაში ჩვენ მოგვიხდება სხვა რამესაც
შევიხმობ, მაგ. ყავეკახა ის ერთი ქართული თანამ
შრომელის მორალურ დიხობიზიას.

საბამი ამისათვის აპრილ-მაისის «ყავახისა» მ
მოგვცა, სადაც მოთავსებულია ბელმოუწერელი
«პრესა», საათორო: «ბ. აკაკი ჩხენკელის ვასპირი»,
რაში დანახავს ანონიმურ, თუშკა ადგილად გამო-
საცნობ, ავტორის ეს ფასაღაბი? შემდეგ სიტყვებში,
რომელიც მას მოჰქვს ჩვენი ვახუთის მართის მეთაუ-
რდანი: «მთა ზომ კარგად იციან, რომ პიროვნებას,
რომელსაც ისინი ტლანქი სვრიან, სწორად ძლიან
როდული საქმიანი მოლაპარაკება ქორდა სომხური
მთავრობასთან, საქართველოს სახელით».

ანონიმი არ დავიგვედ, რა თქმა უნდა. არც სამ-
წერლო ვტიკეტს, არც უბრალო რიგიანობას და
წინამძღვრებლად აცხადებს ჩვენი ვახუთის ზღმოუ-
წერლო მეთაურის, მანასადამა ქორდა სომხური
წერილის ავტორად აკაკი ჩხენკელს, რომელთანაც მას
ცალკე ანგარიში აქვს ვასასწორებელი. «ტელიად
პტონია ბ. ჩხენკელს—სწორს ანონიმი—თითქოს ჩვენ
«კარგად» ვიცით, რომ ის სახმებური მთავრობასა
«ყავახისა» რედაქტორად, არც ისეთი გულუბრყვილონი
ვართ, რომ ბ. ჩხენკელის ყველა ტრამბი დავიჯე-
რობა».

საინტერესოა, ანონიმა იცისა, რომელ საიმპე-
რიო მთავრობასა ვებოვდა მართის მეთაური, იცი-
სა. ვის გულისხმობდა ეს უქანასტელი «პიროვნე-
ბაში», მაგრამ არ სურდა ჩხენკელის ტრამბასია! ანონ-
იმის «მოუხმვდარობა» უფრო შორსაც მიდის, აი
რა ამბობს ის შემდეგ: «რაც შეეხება ბ. ჩხენკელის
დანარჩენ მუხებთან, თითქოს ვილაყა ყავეკახუსა
პროფესორის ეს «მოლაპარაკება» კარში გამოშვებუ-
როს, რომ ამის გამო მას «სათანადო ადგილი» სახე-
ლოდ ვასტებოდეს და ბ. ჩხენკელის «შენიშვნასა» პა-
სუხიც ვერ ვაგებოდს, ჩვენ ვაჩიწმატებულ და მარ-
თლა გაჩხენკელებულ ავტორს, ყოველივე ისე ანდა
უბრდა აქვს ნათქვამი, რომ, მიუხედავად ჩვენი დიდი
სურვილისა, ვაგვეკო ან მიშხედავადი თუ ვიზედ
და რაზედ ლაპარაკობს ჩვენი მენშევიკი ავტორი—
ვერავფერი ვაპაწუკო».

ჩვენ აქამდის ერთი პროფესორი გვეგულებოდა
«ყავახა» ის ქართველ თანამშრომლებთან, მან გამოა-
ქვეყნა ერთი დიდი წიგნი. სადაც დაშორდებელი
საქართველოს დილომატიური მუშაობა არა მარტო
«კარში გამოამხუტრა», არამედ საშასხაროდაც გახა-
და, და ეს იმ დროს, როცა ხელმეორე დაწინაურდა
ქართველი ერთი რუსეთს აუჯანყდა, 1924 წ. ანონიმი

აცხადებს, ეს «ანდა»-უბრდაა ევრაფერი ვაგიკო! და-
ვიჯტორთ! რასაკვირვებოა, არა. მან იცის კარგად,
რომ თითო ეს პროფესორი ითვლებოდა იმ დილო-
მატიურ მისსაიში, რომელსაც მოლაპარაკება ქორ-
და ისაიშიერი მთავრობასთან», და, მანასადამე,
ამ მისსიის მუშაობის «კარში გამოშვებულება» მას
სახელს ვერ შესქენდა ამიტომ. თუ ვაპუშდა მეთა-
ურის «შენიშვნაზე», ვტყობა. მას არ ქვია ისეთი
მეგარი შუბლი, როგორც ანონიმი.

ჩვენ მისამშვეწონელად ვსთვლით უფრო ვრ-
ცლად შეჩერებას ამ საგანზე, სულ ერთია, ანონიმი
მაინც ვერ «მიხვდება», ხოლო დრო და ადგილი ამი-
სათვის შეუვრებელიცაა.

ესლა ვადვიდეთ ანონიმის უმზავსო კლის-
წამებაზე, ისა სწორს: «ბ. ჩხენკელზე ჩვენ მხოლოდ ის
ვიცით, რომ მას სურდა გერმანიაში თავის წარმომ-
დგენელად ერთი თავისი ნათესავი დაენიშნა და რა-
გორც იტყვიან ასეთ შემთხვევაში, კოვნი ნაცარდა
ხაუვრადან, ჩვენ არ მივბაძათ ანონიმს და არ ვიტ-
კვით ვითომ ვერ მივხვდით, ჩხენკელის რომელ წა-
რმომადგენელზეა აქ ლაპარაკი. ჩხენკელი მართლა
ჩაერთა ბერლინიში ქართველ ლტოლვილთა ოფისის
დაარსების საქმეში, მზავავდა პარიზის ოფისში, და
მის შიორ ვადაკემული ნორტის და მემორანდუმის
ასლები მაშინვე ვაგვახანა იმ პირს, ვინც დღეს
აკვასიელი ლტოლვილთა ოფისს ვანავნებს ბერლი-
ნი. მანასადამე, ადვილზე უადვილესია არა მარტო
იმის ვაგება, ვინ წარადგინა ჩხენკელმა ოფისის ვამ-
დებ, არამედ იმისა, რომ ეს პიროვნება მისი «ნათე-
სავი» არ იყო. აქედან ცხადია, რომ ანონიმი უბო-
როტეს კილა წამებას ჩხენკელს. ჩვენ ვიცით, რომ
«ბერლინიში კიდევ არის საშსაულო», როგორც დი-
დი ფრიდრიხის დროს იტყვოდენ. მაგრამ განა ანონ-
იმი ღრის ამავე არა, რასაკვირვებოა.

მკითხველისთვის საინტერესოა ორიოდ ნიშნ-
შიც მოვიტანათ, როგორ ვებრუნება ანონიმი პირო-
ვნების დამკვირბა. «არაფერი ვლირი ბ. ჩხენკელი
დღეს ადარ არის—სწორს ის—ხოლო ვლიც რომ
იყო. მაშინაც მისი მთავიაი საქმე იყო ქართველთა-
ყების მდიდარ ამერიკელ ვალეზებზე ვათხოვება.»
ჩვენ ზედმეტად მიგვაჩნია ამ ვასტრედ უორხზე შე-
ჩერება, შევინაშეთ მხოლოდ, რომ ეს ვახლდეთ ბ.
შალვა ამირჯვანი, რომელმაც, ანონიმის სიტყვით,
«დაგმო თავის დროზედ ჩხენკელი, ხოლო პასუსს
ევრ ელრსა მისკან აღმად იმიტომ, რომ თავისის
წონა» არც ისე დიდი იყო.

როგორც ხედავთ, ჩვენ უზღებლიდ ანონიმთან
ბ. შალვა ამირჯვანზე ვადავდით, როგორ შობდა
ეს? ანუთ უფრო ვიციტელი დავიხარჯებით ბ.
ჩხენკელის ყოველ უფროვად პიროვნებაზე—განა
ჯრთობს ანონიმი—მიზნები იყო ბ. ჩხენკელის ის ყო-
ველ უტაქტო და მავნე საქციელი, როცა მან ვაქცი-
ლის ქორეზი, ქართველი ერის სახელით, სამღალა-
რი დტეშმა ვაუპუხავა და საზოგადოთ მენშევიკებმა
კაუკეის და ვანდაერვლადეს ვროგებული პანაშიდებ-
ბი უხადესა. ჩვენ არ შევიძლება ჩვენი ვახუთის ეს

«დანიშნული ვარჯიშით, მხოლოდ უკრთვეთ დას-
მულ კითხვებზე ვუბნახეთო, ეს ბრალდება მ. მაღლა
ამირიჯიბში წამოაყენა გერმანულ «კუქაბუს» ინ-
სტრუქციის და ამისთვის «დანიშნულა» ორიოდე
სიტყვით—აქედან რბუნსი ვახსნილი: ანონიმი «მა-
ღლა ამირიჯიბი ვაფიქსა»

მაგრამ საჭიროა აქვე დავსინიშოთ, რომ ჩვენი
ვახუშტის მართის მეთაური, სხვათა შორის, ბ. ამირ-
იჯიბის გერმანულ ორგანოში მოთავსებულმა წე-
რალმა გამოიწვია. მართალია, ჩვენ იქ გვერთ აუა-
რეთ გარდაცვლილ კავუკის და ვანდერველდის უკ-
რდისად სხენებას—გვეგონა, ამას მოითხოვდა არა
მარტო ამ პიროვნებათა ხსენება, არამედ თვით მათი
შეგინებლის უბრალო რაჯიანობა—მაგრამ, რად-
გან არ გვეშვება, იძულებული ვართ დავსვავთ ბ.
ამირიჯიბს ერთი კითხვა: სად იყო ის, როცა ქართ-
ველმა ვერა დიდის ზემოთა და აღტიკებში მიიღო
უკრთ ვანდერველდე, შემდეგ კავუკი/ი/ იქნება ყველა
ეს მოკროლი ამბავია ჩვენ ვიცით წინადაწილზე ბ.
ამირიჯიბის პასუხი: ქართული ვართ (დევტერ) და
ეს შემეშვიცების მითითებით სავსე იყო...
დაბა, ბ. ამირიჯიბი დღეს ასე ბრძანებს, მაგრამ მა-
შინ, 19 წლის წინ, როცა ის საქართველოში იყო, და
დიდ ხანს მას შემდეგაც, უცხოეთში, მას არ გაუბე-
დნია არც კავუკისთვის დაზნაობა (დევტერ) და
რქვა. ან კიდევ ვანდერველდე, ბელჯის ყოფილი
მინისტრი. ამ ქვეყნის ღირსეულ შვილად არცნო.
ის ბაძავს, რა თქმა უნდა, თავის ახალ ბაძავს, რომ-
მელმაც არქიმარქისტული შემოხედვით წარუდ-
გინა ტულისში ვანდერველდს, როგორც მეორე
ინტერნაციონალის თავმჯდომარეს, ხალა აქ, უც-
ხოეთში, 1934 წლიდან, პოლიტოტიკ «კავუკა» ი ქა-
რთული სოციალიტეზმურატების და არა კავუკისის
წამდელი მტრის მოსკოვის განადგურებას ისახავს
მიზნად.

ვინ არ იცის, რა დიდი და დაუფასებელი სახს-
ხური გაუწიეს კავუკიმ და ვანდერველდემ საქარ-
თელსს პირველმა მთელი თავისი სიცოცხლე, ომის
შემდეგ, მოსკოვის დიქტატურასთან ბრძოლას შუა-
ლია, და მის უაზრად ნაწირობაში საქართველოს თავი-
უხუცებლის ვერაგულად მოსახება და ქართველი ერის
დაუფრებელი წამება უმკვეთრესი იარაღი იყო მის
ხელში, ამის გარდა, საქართველოდან დამბუნების
კავუკიმ გამოაქვეყნა უკრთ გერმანულად. შემდეგ ინ-
ტელისრად პატარა გამოცემა ახალ საქართველო
და, უნდა ითქვას, მისი მსგავსი არაფერი დაწერი-
ლა უცხო ენაზე. ნუ გგონიათ, კავუკის წიგნში მარ-
ტო კებაა, არა იქ კრიტიკაც ბეგრია. მეცნიერულად
დასაბუთებული, მაგრამ იმავ დროს ის იცავს ისეთ
მისი თავდადებით საქართველოს, როგორც ბ. ამირ-
იჯიბის არ დაზნაობა.—ამიტომ «ლახანდრობა»
სწორედ მისი უშინა გამოსვლა იყო. რაც შეეხება
ვანდერველდს, გარდა ბევრი ნაწილისა და ნამძე-
ვისა საქართველოს სასარგებლოდ, ის იყო წამდელი
დიტრუკი საქართველოს ცნობის უმადლესი საბ-
ულო. ესე იგი ინგლის-საფრანგეთ იტალია-იაპონ-
ია-ბელჯის მიერ, როგორც დიკრობით, ქართველი
ერის ამ ორი დიდი მეტრობა და მოამაგის გარდა-

ცვლის დროს ჩვენი ვახუშტი უნდა გამოემბულიყო?
ჩვენ ვიცით, რომ კავუკის და ვანდერველდს
სახელს დღეს ვასავალი არა აქვს იმ ქვეყანაში. სა-
დაც ბ. ამირიჯიბი ბრძანდება. მაგრამ ეს არ გვაძ-
ლევდა უფლებას სინუშით ჩავეტარებოდა მათი გარ-
დაცვლა. ისე როგორც უბრალო მოშორებს არა კი-
ნოდა უფლებდა ამისათვის თავზე დავესმინა. გარ-
სენით ის დიდებული, უმჯავარიანი სერატი, როგორ-
ცის პატივით გაისტუმრა ქართველმა ერმა და მა-
რცხე ბული «სიაშიპერი მოთაობის» დიპლომა-
ტიური მისია. ვამარჯვებული სახელმწიფოს
ჯარების თვალწინ! საუბედუროდ, ბ. ამირიჯიბი
ვერ შისწევდა. ვნაც არ იცის, რომ ხსენებული მი-
სიის მეთაურის ვრცელი მოსხენება წაიკითხოს ამის
შესახებ, თორემ მაშინ უკეთ დადასტუებდა თავის ერის
«უესტა»... მაგრამ ჩვენ ვეგვიბთ მის ქართველმა-
ბში, რატომ ამიტომ, რომ ქართველი ერთი ვაყოლ-
ებით უფრო ვამბედავია და რაინდი, ვინც, ამისი სა-
ხელით, უფრო ლანდისი დახლოვებული ბ.
ამირიჯიბი. (თი, ამ დახლოვების ერთი ნიშნული:
ამგარე და პასუხი ველარ გადააჯერებს ჩვენ დიდ-
ბულ მგასას, რომელმაც, შეავტრება რა ქველა
აუკლებ—ვინც წერეთელი არ იყო, სხვა უკეთეს ქვე-
ყანაში არ რჩებოთ წავიდა...» მოვასწებებ ბ. ამირ-
იჯიბს, რომ დიდებული მგასანი იცნობდა მის
მეორე ათვალწინებულ ვაკის და არ ვიცით ვის
«შევა...», ცოცხალი რომ იყოს).

ჩვენ შეგვიძლია აქვე დავგვსვა წერტილი, მაგრამ
ურთიკო არ იქნება ვრთხულ კიდევ დავუბრუნდეთ
ჩვენი ვახუშტის მართის მეთაურს, სათაურით აქარ-
ველთა გაერთიანება უცხოეთში. რას უსაყვედურებ-
და ის «კავუკა» ის ორიოდ ქართველს იმას, რომ
ისინი აულოანი ვარუშეს ფეხის ხმას და სისტემა-
ტიურ დილომატიურ კამპანიას ეწევიან ჩვენი ერის
სულ ახლო წარსულის წინადადება, ამაგებენ მის წე-
ბილებას, ხელისუფლებას, აბიპარტებენ მის ხელ-
მძღვანელთ, და მით დიდ ენებას აუცენებ საკუთარ
ქვეყანას. ვისაც ბ. ამირიჯიბის წერილი წაუკითხავს
გერმანულ «კუქაბუს»-ში, მას ეს დახასიათება ძა-
ლიან სუსტად მოეგონება. რადგან ის «დაბუნდება
საკარ ერთობლივად, როგორც აღნიშნავდა მეთა-
ური».

ჩვენ არ გვევლებდა ისეთი ქართველი პატირო-
ტი, ვისაც არ ესმოდეს, რამდენად მიუღებელია და
მანვე ჩვენი ეროვნული საქონისთვის მხავალი კამპა-
ნია, და ისიც იმ ერის ენაზე, რომელიც საქმიანი და-
მოკიდებულებაში იყო საქართველოსთან ამ ოცი
წლის წინ. კულტურულ ქვეყნებში ჩვეულებრივი
მოვლასა დაუხვედელი კრიტიკაც, მაგალითად, სა-
კუთარი მოთარბობის წინააღმდეგ, მაგრამ ამის გარე
გატანა და ისიც დახმობის, დასწინის სახით პა-
ტირეს აფრის არა მარტო იმით. ვინც მიზანშია ამო-
ღებულთ, ამავედ თვით იმ ქვეყანას, რომლის წარმო-
მადგენელი ისინი იყვნენ.

ჩვენმა ვახუშტმა გოთხელ ხატვასმით აღნიშნა ის
გარემოება, რომ «კავუკა» ის გერმანულ გამოცემის
მუდამ წინ უძღვის შემდგომ სიტყვით: «კავუკაზე»
გაუწევს მეთაურ ბრძოლას ყველა ანტიეროვნულ და

ლას და ყველაზე უწინარეს ინტერნაციონალიზმსა და მარქსიზმს ბოლშევიკური სახით იქნება იგი გამოსახული თუ მენშევიკურია. ეს ხელს ჩვენ გადმოვიღოთ კარგადი რთი უკანასკნელი ნომრები და ისტრუქციონული თავგანწილი გვიწინდელი გამოცემისა. ვინა ამის შემდეგ ანგლის თავზედ სახარების კითხვადა არ მოგუჩვენებთ თვით ეს ძალზე გაციანურებულნი წყობით? კართული წინა გამოცემაში ასე მთლად განიშვლებას გრიდებოდენ.

კავკასიანი თითოე ვერ არჩევნ ქართული სოციალდემოკრატებს ბოლშევიკებისგან, სთვლიან მათ ანტირევოლუციონალი ძალად... ახ, რამდენად დაუჩაღუნად მათ გონება და დაუბუნელა თეორი ავდემოკრატებსა გაბოროტებაში! მართლ იმ უთავადი მსხვერპლის წინაშე, რომელიც გაილა კართულიში ერამ, განურჩევლად მიმართულებისა, მანასადავმ, სოციალდემოკრატების ჩათვლით, კრტა მტერი მართდება უნდა გამოვიჩინათ მათ. ასე წარმოადგინეთ, ჩვენ ისიც არ გგონია, რომ ასეთი უმზგავსი, დაუჯერებელი საქციელი მათმა აღამ შოახივა მათ თავზე!

მით უფრო, რომ კავკასია-ის ქართული გამოცემა ხშირად არ ათავსებს უცხო გამოცემებიდან ისეთ წერილებს, რომელსაც ერთობ ანტიკართული სუნი უდის,— და ამანი ჩვენ ვხედავდით დანაშაულის ერთ-

გვარ სინანულს! მავალითისთვის ჩვენ მივუთითებთ რუსულ კავკასია-ის მახის ნომრებზე. იქ ლაპარაკია აფხაზეთზე, რომელიც ჩრდილო კავკასიისთვის მიურთმევიან არ თავადს და ერთ მღვდელს, და ბ. ბაშაქს, როგორც სასარკო მინისტრს. მისი დაკლა მოუთხოვია საქართველოს მთავრობისათვის. მისი დაკლა ამის შესახებ ჩვენმა ვაზეთმა, დიდი ხანია, ვაწინააღმდეგებდა, მაგრამ ქართულ კავკასიასა დღემდე პირში წყალი აქვს დაგებებული. აღბად ამიტომ ახსენებს ალა თავის ვაზეთს რუსულ გამოცემაში, რომ ასეთი სილაჩრეც არ ვარჯა. კავკასიაში—ამბობს ის—ბევრია მწვავე ტერიტორიული კითხვები. რომელიც უკონს ჩვენს ერებს. აფხაზეთის კითხვა, სხვათა შორის, არ არის ყველაზე ძნელა და ვინც ამ მწვავე კითხვებისა ლიბალიურად ეკადმარას ვადაელობება საშეშარ მერტყებას გამოიწვევს ჩვენს ერებში—ასევის ის.

ამრიგად, აფხაზეთის საკითხი სადაც ყოფილა და ბ. ბაშაქის ნოტაციკანონიერი! რა აზრის არიან ამის შესახებ ჩვენი ავტილები? მათი იყენისს ნომერი აჯარ კიდევ არა გამოხლბა. იქნება გვალისორთ თავისი პასხული, და მაშინ დავინახავთ, არის თუ არა კიდევ სახლვარი, რომლის ვადალახვა თვით მათთვისაც შეუძლებელია.

მეფეთა და კათალიკოსთა სულთა მართანი ნიორჳფინდის ხელნაწარში

ჩვენი არქეოლოგიური ექსპედიციის დროს რაქსში 1818 წ. სექტემბერში, ნიორჳფინდის არხელის ქალაქის ნაფლეთებში ჩვენ ვიპოვეთ ერთი თაბახი, რომელზედაც სხვათა შორის მოთავსებული იყო ახლეთა მარტიანე, ანუ მოხსენებანი ზოგერთი საქართველოს მეფეთა და კათალიკოსთა. მაშინვე შეუდგეთ გამოკვლევას, დაკულია თუ არა იქ ხელნაწერი, რომელსაც ეს თაბახი გუთვებოდა. საბედნიეროდ გამოჩნდა, ხელნაწერი დაკული ყოფილა და წარმოადგენს კრებულს სხვადასხვა ნაწარმოებთა. კრებული დიდი ფორმატის არის. In folio, უდავში. დაწერილია ბომბეკიანზე ნუსხა ხუცუროთ, არ სვეტად. მრავლის წითლური ასომთავრულეობით. შინაარსით და ბელის მიხედვით სამ ნაწილად იყოფა:

1. დავითნი. სულ შეიდი რვეული. გადაწერილია ზისიმე კარგარეთლის მიერ იმერეთის მეფის გიორგი მეორის დროს 1585 წელს, 15 მარტს. ეს ჩანს. შემდეგი ბოლომინაწერიანა:

ო რ ე ვ ქ ე ლ ა აცოცხლე აღდგარქელე ადმწიწივე მეფეთ მეფე გი ორთავე ცხოვრებასა შა ან: ამისა მწერალსა იკიმს უწინარისებსა (იოაკიმს ქუ-

მბოროს ძესაა შ'ნს ღ'. დაიწერა წინ და ს'ლთა ვანმნათლელთი დავითნი ესე ქ'ნსაა (sic). სწივ: ნებთოლ და თოსსა მ'ტისა ი ე. ვათაბოლა (sic): ზოსიმეს კ'რგარეთლსა შ'ნს ღ' ვინცა მ'ნ მოგასსენით თქ'ნსა შ'ნს ღ' ან:

2. მეორე ნაწილი ბელნაწერისა დაწერილია სხვა ხელით და სხვა ქალაქში. მაგრამ იმვე იმერეთის მეფის გიორგი მეორის დროს. იწყება მშობისსუენით: თითოეული კვირის დღისა. შემდეგ მოყვანილია კვიცლარობი. რომელსაც სამი ისტორიული მინაწერი აქვს:

ქ'ნსა: რამე—1457. აქა კოსტანტიპოლი დავიძირეს ხუანთქრიანთა (sic).

ეს კორიხიკონი მცდარია, ვინაიდან კონსტანტინეპოლი დავიძირეს ოსმალებმა 1453 წ. 22 მაისს.

ქ'ნსა: ს—1512. აქა მოვიდენ თათარნი, ქუთათნი და გელათი დაწვეეს.

ამვე წელს უჩვენებს ვახუშტიც. აგრეთვე შემოქმედის გულანის კვიცლარობის მინაწერიც.

ქ'ნსა: სებ—1604. აქა გარდაიცვალა უ'თა მეფეთა უსაკოსნესი ყოვლითი ხნობითი შემეფითი და აღსახვევ ყოვლითა სალითოა სწავლულებითა მრავალჯერ გამარჯუბებული მშლითა მელე მდფთ მეფე ოსტობქ მე კოსტანტინესი და მღვდენსი ვინცა შენდობით მოიხსენიეთ ღ'ნ თქნც მობისხესის მეფობდა ათიკამეტწელა.

ეს მინაწერი არა ტექსტის ხუცუროთ არის დაწერილი. იმერეთის მეფე როსტომი მართლა კოსტანტინეს შვილი იყო. მაგრამ კონსტანტინეს მეფულე ელენე ბოზისსის გენერალგიურ ნუსხაში ცნობი-

*) ნიორჳფინდის ბელნაწერები აღწერილი აქვს განსვენებულს არისტო ქუთათელაძეს (ის უფროალი მოამბე 1894 წ. № 7) და სხვათა შორის ეს კრებულიც აქვს აღნიშნული. მაგრამ მეფეთა და კათალიკოსთა მარტიანზე არაფერი აქვს ნათქვამი. აღბათ ეს თაბახი მაშინაც არ იყო თავის ადგილზე და ამიტომ შეუძნეველი დარჩა.

ლი არ არის. ეს ახალი ცნობა, რასტკისის გადაცე-
ლება აღნიშნულია 1605 წლით (H. G. II, p. 642). ესე-
ვეა აღნიშნული კავშირის ქრონიკაშიც (ქორდანიას
ქრონიკები II, გვ. 434).

კვიციანოსის ბოლას ტექსტის ხელით სწერია:
ქ ე ლ ა დიდუ ს ლით და კ რ ცით ორთავე შიხა
ცხოვრებათა ღ თივ გვარგვანისი მეფეთ მეფე გიორ-
გია: ა ნ-.

3. შესავლ ნაწილი ხელნაწერისა დაწერილია აგ-
რეთვე მოპოციანახ ხელთ. მაგრამ გადაწერი-
ლია ჩვენი აზრით იმავე იმერეთის მეფის გიორგი
მეორის დროს (1548-1585). შეიცავს საჯაროებებს.
დასაწყისი: იბაკონი წისა ღ თის შობილისანი და
საბიდადებელინი. ერთ ადგილას, შუა ტექსტში, ტექს-
ტისადე ხელით უფერია:

ჩხეტიცხა მანოელსა მანუერტელსა მწს.
მეორე ადგილს ასეა განმარტებული:
მანოელსა მწნოლსა. მწყურტელსა დღეგრძე-
ლობით ცოდვანი მათი შეუნდნეს ღ ნ.

მანოელ ჩხეტიძე 1529 წელს იმერეთის მეფეს ბა-
გრატ მესამეს დაუნიშნავს ხონელ ვახტანგისად,
ხოლო 1534 წელს იმავე მეფეს იგივე დაუდგინა ნი
კოჭშინდლად (იხ. ქორდანიას ქრონიკები, II, გვ. 373, 379) და როგორც ჩვენი წარწერისაგან ჩანს, მეფეკ-
ნმეტე საუფუნის მეორე ნახევარში დასმდარა მან-
წყურტელად. არავიკონებ, აქ სხვა მანოელ ჩხეტიძეზე
იყოს საუბარი.

შერშენდელის ხელით ამ ნაწილში ხელნაწერისა
სწერია:

ღმერთი შეიწალავ: იოვანე: პატარაძე: და
მეუღლე: მისი: თანანა:

თაბანი ხელნაწერისა, რომელზედაც მეფეთა და
კათალიკოსთა მოხსენებანია მოთავსებული ეკუთვ-
ნის მეორე ნაწილს ხელნაწერისა. ესეც დაწერილია
იარ სვეტად ნუხსა ხუცუროთი, ხოლო პარაგრაფების
ანუ მუხლების შემცველ სტრიქონების ტექსტი
იწყება ჩვეულებრივად წითლურით დაწერილის ასო-
მთავრებით. მაგრამ წითლური ასომთავრული ერთ
დღეს კი არ არის სხვა ტექსტთან დაწერილი. არა-
დღე შემდეგ, შეიძლება სხვა გადამწერისაგანაც. ტე-
ტი ქნიქურად ეს გასაკებია. სხვა მოსაგებად გადაწერ-
ის სიტყვება ადგილს წითლურ ასომთავრულისა-
თის და სწერდა მართკ ნუსხურთი ასომბითი ტექსტს
შეიის მუდლით, ხოლო შემდეგ იგივე გადამწერი ანუ
უგადა, დაბელოგებელი ასომთავრულის წერაში, მი-

ნუხატებდა. მიუწერდა ნაყოლ სიტყვების ასომთავ-
რულდებს წითლის მუდლით ანუ კინკვარით. რომ
ეს ასეა, ეს ჩანს იმ შერცოდებებით, რომელნიც
დასოგების მიმატების დროს არის დაწვებული. პირ-
ვედ უკვლისა ზოგიერთ სიტყვებს სულ არ უბის
ასომთავრული, არც წითლური, არც შეიის მუდლით
დაწერილი. ესენი გამორჩენია ასომთავრულების მი-
მატების დროს მწერალს. მაგალითად, სიტყვის მა-
გაერ ღ თისი (დავითისი) სწერია ოთისი. სიტყვის
მაგაერ ღ შეილისა სწერია ოგილისანი და სხვა. ამას
გადასა ასომთავრულების მიმატების დროს ეტყობა
გადამწერს ტექსტი ფრანზისა არ წუკითხავს და ამი-
ტომ ჯეროვანი ასომთავრულის მაგაერ სულ სხვა

ასო დაუწერია, რომელიც სრულიად უპირობო ზღის
ფრანზისა. მაგალითად, დედანში წერებულა ოთისი,
მიუწერით ასომთავრული ოთისი, გამოდის ოთისი
(ღთისი), უნდა მიუწერათ ღ თისი (დავითისი). ვი-
ნაიდან მთელი ფრანზა ასე იგულისხმება: ადგილის
შართლადიდებელისა მეფისა საუკუნოს იყენ (ჩხე-
ტიცხა). მეორე ადგილას დედანში წერებულა ოთისი.
მიუწერით ღ თისი, მაგრამ კონტრასტით უნდა მი-
უწერათ ძ. ვინაიდან იგულისხმება ოთისი მამისა პა-
ტრონისა იერეკლესი და სხვა.

კიდევ მაგალითი. დედანში წერებულა აბრთისა
სა, მიუმატებიათ მ, გამოდის აბრთისანი. მაინ-
როდესაც კონტრასტით უნდა მიუმატებიათ მ, აჭარ-
თისისა პატრონიკი, და სხვა. ყველა ასეთი მგე-
ლი თუბი ჩვენ პეტროს თეთათავს ადგილზე აღნიშნული
გვაქვს.

თუმცა ხელნაწერი, როგორც მოვიხსენიეთ, გა-
დაწერილია იმერეთში მეფის გიორგი მეორის დროს
(1548-1585), მაგრამ მეფეთა და კათალიკოსთა მოხ-
სენებაში არც ერთ იმერეთის მეფე და აღსაზრეთის
კათალიკოსი არ არის მოხსენებული, არამედ საერ-
თო საკათოვლის მეფენი და საკათოვლის კათა-
ლიკოს-პატრიარქნი. ეს იმის მაჩვენებელია, რომ
გადაწერის დედანი ასეთი ნუსხა ქიზია ხელში და
მის თვითონ არაფერი მიუმატებია. დედანი ამ ნუს-
ხისა მანდამაინც შევლი არ ყოფილა. ეს იქიდან ჩანს,
რომ მეფეთა ნუსხაში ბოლას ცოცხლად მოხსენ-
ბული არიან ბაგრატ მუხრანის პატრონი (1512-
1539), მისი მუღლე ელენა და შვილიცა. ამსვე ამ
ტყიკებს კათალიკოსი მელიქიდე მეფარის მოხსენ-
ება, თუმცა ეს არა თავის ადგილზეა მიმატებული-
კათალიკოსი მელიქიდე მეორე, მე მეფისა (1524-
1529), იყო კვილია ძმა ბაგრატ მუხრანის პატრონისა,
მეფის კოსტანტინე მუნისის შვილი (H. G. II, p. 626).
თავში მეფეთა მოხსენების სიას ავლია, წინა ფურც-
ლი ხელნაწერისა არ შენახულა, სხვა იკითხება ასე:
1. და კუთხუბუვა მათი.

2. პართლ მადო ბელთა მეფეთა. დარისი, ფარ-
სმ ნისი და ფრსმანისი, ადარანსესი, ბაკურისი, არ-
ჩილისი და აფერანესი სენს ღ თუნ ესენანი.

მოსხენებანი მეფეთა დედანში აღმათ იწყებო
და პირვედ ქიხსტიან მეფის მირიანდიოვან, მაგრამ
არ შენახულა გარდა ჟუანსანელი სიტყვებისა პირ-
ველ მუხლში აღნიშნულისა.

მეოთხ მუხლში მოხსენებულნი უნდა იყვნენ:
დაი (481-514), ვახტანგ გორგასალის შვილი. ფარ-
სმან მეფეთ (528-542), ფარსმან მეექვსე (542-557),
ადარანსე პირველი (619-639), ბაკურ მესამე (557-
570), არჩილი პირველი (410-434), ადარანსე მეორე
(+779), ნარსეს შვილი, როგორც ენუდავთ, აქ ქი-
ნოლოკოსი რიგი არ არის დატყობი და არც უკვ-
ლა მეფენი და მოვარანი არიან მოხსენებულნი.

3. არჩილ მეფისა და მოწამისა სენასი.
აქ არის მოხსენებული არჩილ მეორე წამებუ-
ლი (668 718).

4. პართლ მდოდ ღ თო მ ეფთა ბეგარატისი, გისი
სენს ღ ნ.

*) მიხედვით ჩვენ ეუმბატეთ. დედანში არ არის.

აქ არიან მოხსენებულნი ბაგრატი მესამე (980—1014) და მისი შვილი გიორგი პირველი (1014—1027).
 5. ბაგრატიანი, გ.ისი. (ძმთის მფეფთა მსწრინებდლისა, რწ ბრწყინელე თისი სჯღთ ქართულთა. და ადუნდა ეკლესიანი ღმთისნი სქეს იყვნენ სანაჲ:-

დუდანი ამ მუხლში ორი შეცდომაა დაწვებული გადამწერის მიერ. პირველად ის, რომ სიტყვა დთისიას შავიერ სწერია «თისია». წითლური ასო დონის დაწერა თავში დადწევიბათ. და შუორედ ის, რომ ეს სიტყვა «ბაგრატიანი» სწინ სწერია ეს გარდა იმისა, რომ არღვევს ქართლი ოკუბერ წესს. დავით აღმაშენებელს აცელის განმარტებანი, რომელიც დამწდგ ფრანგებშია მოცუული და ეუბველად დავით აღმაშენებელს ეკუთვნის. ცხადია, ამ მუხლში იხსენიებანი ბაგრატი მეოთხე (1027—1072), მისი შვილი გიორგი მეორე (1072—1089) და ამ უკანასკნელის შვილი დავით აღმაშენებელი (1089—1125).

6. დიმიტრი მართლ მდიდმდლისა მფისა. რწ მონახონებნისა ღწლთა შა სრღთ ყო სანწუთო ესე სქეს იყ:-

ამ მუხლში იგულისხმება მეფე დიმიტრი პირველი (1125—1154), დავით აღმაშენებლის შვილი, რომელიც ბოლოს მართლა ბერად შედგა დანიელის სახლით.

7. (ძმთის მართლ მდიდმდლისა მფისა სქეს იყ:-

ამ მუხლშიც გადამწერის შეცდომაა დაუშვია. პირველი სიტყვისთვის წითლური დონის მაგირი წითლური დანი მიუწერია და გამოდის დთისა (დღისია). ხოლო აქ კი საუბარია დიმიტრი მესამის შვილზე დავით მესამეზე (+1155).

8. თამარ თომას დასა(სი) დედ დღლისა და მფისა მონახონებნისა ზეშთა გწბრწყინებდლისა საუტქს იყენ:-

აქ საუბარია დავით აღმაშენებელის ასულზე თამარზე, ცოლუაფილზე აღსართანი შირვან შაჰისა, რომელიც ბოლოს მონახონად შედგა და თილისს ეკლესია აღაშენა (+1158). ეს იყო დანი მეფე დიმიტრი პირველისა და შუორედ ასულის დავით აღმაშენებელისა კატა სი, რომელიც მისთვისედა ბიზანტიის იმპერატორის შვილს ბრანეს, ამის გამო არის ის აქ მოხსენებული დად დედოფლისა და მეფისა. ხოლო თამარ-თიქსია მისი მონახონების სახელი უნდა იყოს, რაც ცნობნილი არ იყო აქა მისი.

9. მის მართლ მიდმდლისა მეფისა პანგრატოკანისა (სი) სქეს:-

აქ იგულისხმება გიორგი მესამე (1154—1184), თამარ მეფის შამა.

10. (შვილისა მთისა თამრ მფისა დღლისა და თვთ მჰყრობდლისა ეღისა აღმოსავლეთისა და საქართველოსა სქეს:-

ამ მუხლშიც გადამწერის დავიწყებია წითლურის ასომთავრულის შინის დაწერა. რალა თქმა უნდა, რომ აქ გიორგის ასულზე თამარ მეფეზეა საუბარი (1184—1212).

11. თთე გარგანონისა მფთ მფისა ალექსანდრე ყოფილისა აბრ პრისი სქეს იყენ:-

საუბარია ალექსანდრე დიდზე მცხედრის განმაახლებელზე (1413—1442). ცნობილია, რომ ის ბერად შედგა ბოლო ხანში, ხოლო მისი ბერობის სახელი ქართლის ცხოვრების შევსებულ-გადამკეთებელ გვარტყლებში ათანასეს არის მოხსენებული (იხ. ჩვენი მართამ დედოფლის ვარაზელი, გვ-889). სხვა წყაროებში ეს სახელი არ შენახულა ცხადია, მისი ბერობის სახელი აბრაჰამი ყოფილია და არა ათანასე.

12. ღთე გარგანონისა მფთ მფისა კოსტანტინე ყოფილისა ვარიოლესი. სქეს იყენ:-

აქ იგულისხმება მეფე კოსტანტინე მესამე (+1505). მაგრამ მისი ბერად შედგარბა კაროლეს სახელით სულ ახალი ამბავია ჩვენთვის. სხვა წყაროებიდან არა ვუწუთი.

13. თანამეცხედრისა მთისა დღლთ დღლისა თამრ ყოფილისა თელასი. სქეს იყენ:-

კოსტანტინე მესამეს თანამეცხედრეს მართლა ერქვა თამარი, მაგრამ მისი მონახონობა თელასს სახელით ახალი ამბავია. სხვა წყაროებიდან უცნობი.

14. თთე გარგანონისა მფთ მფისა დთ ყფილისი დამიანესი სქრო იყ ენენა:-

აქ იხსენიება მეფე დავით მეორე, რომელიც მართლა შედგა ბერად დამიანეს სახელით 1522 წელს.

15. ეი ყოფილისა გვრანისმესი სქენ იყენეს:-

საუბარია მეფე გიორგი მეცხრეზე, რომელიც მართლა ეკუთვნის ბერად გვრანისმეს სახელით 1535 წელს.

16. თთე მჰყრობდლისა (სი) ღთე გარგანონისა მფთ მფისა. სახლი მრეღკა არ წელნი სტეფეისი მისისანი:-

აქ სათავადო ფორმულაა მოცემული ცოცხალი მეფის მოხსენებისა.

17. ბატონისა ბაგრატიანი მრ ღლმკა არ წელნი მთინ:-

18. თწ მეცხედრისა მთისა დღლის ვლენესი მრ ღლმკა არ წელნი მთინ:-

19. თწ მთისა პართონისა ერეკლესი და არ ჩილისი მრ ღლმკა არ წელნი მთინ:-

ამ მუხლშიაც შეცდომაა გადამწერისა. პირველ სიტყვას მიწერილი აქვს წითლურით ასომთავრული წილი ასო ძილის მაგიერ. გმოდის წისა.

20. ბარტონისა (სი) ალექსანდრესი და თწ მეცხედრისა მთისა ბატარონისა (სი) ვლენესი და ძეთა მთთა მრ ღლმკა არ წელნი მთინ. სკლათა მფოკუნისა მფნი დაცივენ:-

მე-17-20 მუხლებში ცოცხალი პირი იხსენიებიანი. ეს იმის მარეწებელია, რომ დედანი სიღინაც ეს მოხსენებნია ამოღებული. გადამწერი ყოფილია აქ მოხსენებულთა პირთა სიკოცხლში. ხოლო ეს პირი არაა: ბაგრატი მუხრანის მფლობული (1512—1538). მისი მუღლე ვლენე, ამაირ შვილები ერეკლე და არჩილი, ბაგრატი ბერად შევიდა 1539 წელს ბარაბას სახლით (იხ. ბროსი II, G, II, p. 626. და ჩვენი არტიკოლოკრისტიკა ეკსტრისიი, ... III, გვ. 12—13). ხოლო ძნელია თქმა დანა-

მდივლებით, ვინ არის ბატონი ალექსანდრე და მისი თანამეცხვარე ელენე. შიომღვიმე ეს ალექსანდრე იყო სიმავე ბაგრატი მურვანბატონის შვილი, რომელიც ბრძანეს ცნობით ცკახალი იყო 1604 წ. სხვა მის შესახებ არაფერი არ ვიცით (იხ. ბროსის, ივერე, გ. 626). ან შიომღვიმე ეს ალექსანდრე იყო სიმავეთის მეფის ბაგრატ მესამის და მისი მეუღლის ელენეს შვილი, ძმა მეფის გიორგი მეორისა, რომლის დროსაც 1585 წელს გადაწერილია ჩვენი ხელნაწერთა (II, G. II, 1, p. 842). მაგრამ ჩვენ პირველი მოსახრებე უფრო სამართლიანად მიგვიჩნია ვინაიდან საზოგადოდ იმერეთის მეფენი და მთავარი არ იხსენიებიან ჩვენს ნუსხაში.

ამას შემდეგ მოყვანილია მოხსენიანი საქართველოს კათალიკოსთა, რომლებსაც კიდევ მეტი მნიშვნელობა აქვს ჩვენთვის, ვინაიდან ამ გვხვდება სახელწოდება, რომელიც ცნობილი არ არის ჩვენს ლიტერატურაში სხვა წყაროებიდან. მოხსენიებანი ასეა წარმოდგენილი:

ქართლისა) პატრიქნი:—იოანესი (ი'ესი), სამოლისი, შიუსი (sic), ევლალისი, პეტრესი (პე'სი), სამოლისი, მელქიზედეკისი, ოქროპირისა, გიორგისა (გი'სა), გბრიელისა, პეტრესი (პე'სი), ევსტოხისა, გიორგისი (გი'სი), დიმიტრისი, ბასილისი, იოანესი (ი'ესი), სემონისი, ძე მეფე თა: ქ'ხ: მელქიზედეკისი სე'ნ:

[და ყ'ისა აღმოს'ვლეთისა. პატრიქიათა: სე'ს'მესა არს სენ' ბელი და ყ' მით ში'სა და ლ'თ შემოსილისა სან'ა: ქე' ზისა, და ყ'ლისა საქართველოსა პატრიქიუსა სე'ს'ნისა გ'ლამბერძისისა არსენისი: მიქელ მირიანის ძისა: ქე' ზისა ს'კნო:

წი'სა მ'მით მთ'ვრისა და ლ'თ შემოსილისა აღმოსავლეთისა და ყ'ლისა საქართველოსა მ'მით მთ'ვრისა და სე'ლოთა თათმურბლისა, და პატრიქიუსა მრ'ვლემ არ ჩ'წელი მ'თინ:

მ'ნ დაიქცე წ'ი მეფე მთი: წ'ნ სამეზამან ესენი აღიდან:

სამწესაროდ უნდა აღვნიშნოთ, რომ ჩვენ არ მოგვეპოვებ ისტორია საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქთა. არსებობს რამდენიმე კათალიკოსი, ურეკლესი მათგანი ვკუთვნიხ ქართლის მოქცევის მაციახეს მატრიალის ხელნაწერისა და შიომღვიმე სამ სიხსპირველი შეტანილია ქართლის მოქცევის ტექსტში ჩვენებით, თუ რომელი კათალიკოსი რომელ მეფის ან ვრისთვის დროს ცხოვრობდა. აქ აღნიშნულია 20 კათალიკოსი, შემდეგ ცალკე სიით წარმოდგენილია 9 ცოლოსანი კათალიკოსი და ამის შემდეგ სიითვე მოყვანილია სახელწოდება 19 კათალიკოსისა. პულისის ვარიანტში უკანასკნელი სია არ მოიპოვება და პირველი ორი ერთ სიით არის წარმოდგენილი. ეხლა გამორჩეულია, რომ ქართლის მოქცევის სიებში სრული არ არის. გამორტყვებულია რამდენიმე

კათალიკოსი, რომელიც სხვა წყაროებიდან ცნობილი არის. ქართლის მოქცევის ნუსხის ვაგრებულბად მიჩნეულია ერთი 1270 წლის შიომღვიმის ხელნაწერის სია¹⁾. მაგრამ ეს სია პირდაპირ უშვავლო ვაგრებულბას არ წარმოადგენს შატბერძენულ სი ნუსხისა. შიომღვიმის ნუსხის რამოდენიმე ითანმება ზემო მოყვანილ ნიკორწმინდის ნუსხს, მაგრამ თვალსაჩინო განსხვავებასაც წარმოადგენს. ჩვენის ახრით ეს ორი ნუსხა ერთი მეორეს აცხებებს და ამიტომ მოყოყნათ ამ პარალელურად.

ნიკორწმინდის ნუსხა: მთავრების ნუსხა:

1. იოანე	1. ოქროპირი
2. სამოელ	2. სემონ
3. შიო	3. მელქიზედეკი
4. ევლალი	4. იოანე
5. პეტრე	5. დიმიტრი
6. სამოელ	6. ბასილი
7. მელქიზედეკი	7. იოანე
8. ოქროპირი	8. სემონ
9. გიორგი	9. სანაია
10. ნიკოლოზ	10. ნიკოლოზ
11. პეტრე	11. შიქაელ
12. ევსტატი	12. თეოდორე
13. გიორგი	13. ბასილი
14. დიმიტრი	14. იოანე
15. ბასილი	15. ეკიმანე
16. იოანე	16. არსენი
17. სემონ	17. გიორგი
18. მელქიზედეკი, ძე მეფისა	
19. სანა	
20. არსენი გულაბერძი	
21. მიქელ მირიანის ძე.	

ორთვე ზემო მოყვანილ სიაში აღწვსული სახელებს შემკველი კათალიკოსები რომ არსებობდენ საქართველოში უდაოა, მაგრამ რიგი მათი არც ერთში სწორი არ არის. ქრონოლოგიურად დასაყრდნობი ორთვე სიისა არის მოხსენება მელქიზედეკ კათალიკოსისა, რომელიც ევეს ვაგრევე არის მელქიზედეკ პირველი, სვეტიცხოვლის მეორე აღმასწავლებელ-განმანსლებელი, რომელიც კათალიკოსად იქცა ბაგრატ მესამის, გიორგი პირველის და ბაგრატ მეორის დროს დაახლოვებით 1016-1033 წლებში²⁾. ნიკორწმინდის სიაში ამის წინ მოხსენებულნი

¹⁾ დედანში სწორია სიქართლისა, აქაც შეცდომით მიწერულია ასომთავრული მანი ქანის მატობრ.

²⁾ იხ. ჩვენი აღწერა წერა კითხვის საზოგადოების ხელნაწერთა რუსულ ენაზე, ტ. II, გვ. 722-727.

¹⁾ თუმცა შიომღვიმის ხელნაწერი 1270 წელს ეკუთვნის, მაგრამ ის ვადრწერილია 1172 წლის დედნიდან (თ. ვორდანიძე, ქრონიკები I, გვ. 79-81).

²⁾ იხ. ქართლის ცხოვრება, ბროსის ვაშლიკემა, I, გვ. 212. მოსახრებე ნ. კაცაბაძის (სასისტოროსი კრებულში, წიგ. I, ტიფლისი 1928, გვ. 35-107), რომ მცხეთის განმანსლებელი მელქიზედეკი სხვა არის და მეთერთმეტე საუკუნის გუჯარში მოხსენებული სხვა და ეითომც პოიკული მთავანი ცხოვრობდა დაახლოვებით 925-945 წლებში, სამართლიანად უფარყოფილია ნ. ბერნიშვილის მიერ (იხ. მცხეთის საბუთი მეთერთმეტე საუკუნისა. საქართველოს მეზეუმის მოამბე, ტომი VI, გვ. 229-296).

სახელმწიფო გზებზე ქართლის მოქცევის კათალიკოსოს ნუნციუსი სხვადასხვა დროს, შავალითო იოანე ორჯიკი, ანთონი ცხრაჯერი, შიო არქიტექტორი, ევლადი ანთ ევლადი ორჯიკი, პეტრე სამჯერი, აშკარაა მელქიზედუკის წინ მოხსენებული კათალიკოსი ნიკოლოზი კრემისკის მომადგენი არ არიან, არამედ სხვადასხვა დროს ეკუთვნია, ხოლო შიომღვიმის სიაში მელქიზედუკის წინ მოხსენებული სვიმეონი სწორია, ვინაიდან ვიცით, რომ მელქიზედუკი სვიმეონის მომადგენი იყო (ქართლის ცხოვრება I, გვ. 212), სვიმეონის წინ მოხსენებული ოქროპირი უცნობია, ეს სახელი არ გვხვდება ქართლის მოქცევის სიებში, სამაგიეროდ ნიკორწმინდის სიაში ნელკი ზედუკის შემდეგ მოხსენებული სიამ კათალიკოსი ოქროპირი, გიორგი და გაბრიელი რევიტიკობით მისდევენ ერთმანეთს და ცნობილი არიან ქართლის ცხოვრებაშიც, ესენი არიან იოანე ოქროპირი (შიომღვიმის სიაში მართკო იოანე სახელით ნახევენბი, ნიკორწმინდასაში მართკო ოქროპირად); გიორგი ტაოლთა და გაბრიელ სადგურელი (ქართ. ცხ. I, გვ. 222, 233). აღნიშნული მოხსენებანი ცნობდა კათალიკოსთა მელქიზედუკის წინ და შემდეგ მოწმობენ, რომ მელქიზედუკი ერთადე ნუნციუსი მეთერთმეტე საუკუნის მელქიზედუკია, ავტორი ცნობილი მცხეთის გუგუჩისა. ამიტომ მიუღობელი ს. კავაბაძის აზრი, ვითომც შიომღვიმის სიის მელქიზედუკი სხვა იყოს, მისი ანგარიზით დაახლოვებით 1083-1102 წლებში მცხოვრებნი (საისტორიო შიომღვიმე I, გვ. 103). შემდეგ სამი კათალიკოსი ნიკორწმინდის სიისა პეტრე, ევლადი და გიორგი უცნობია (გიორგი შიომღვიმის სიაში უკანასკნელად არის აღნიშნული). პეტრე ორჯიკი არის მოხსენებული ქართლის მოქცევის სიებში, ხოლო ევსტატი არც ერთს ცნობილი სიაში არასახსნის. დიმიტრი, ბასილი, იოანე, სვიმეონ და საბაა ორთავე სიაში არიან მოხსენებული და ესენი ერთი ერთმანეთს მისდევენ რაიკით, თუმცა ნიკორწმინდის სიაში სვიმეონ და საბას შორის ნახსენებია მელქიზედუკი, ძე მეფისა, მაგრამ ეს უაღვილო ადგილს არის გვეს გარეშე მოთავსებული. ეს მელქიზედუკი მეორე იყო, როგორც მოვსენიკოე, ძმა ბაგრატი მეორის ბატონისა, ძე რუსთაველიძე მესამისა, კათალიკოსობდა 1518-1529 წლებში, გადაიკვალა 1549 წელს, ეს რომ სიის ბოლოს იყოს მოხსენებული, ქრონოლოგიურად მაშინაც არ შეესაბამება მოხსენებულ კათალიკოსებს, საბას შემდეგ ნიკორწმინდის სია იხსენიებს 8 კათალიკოსს, ნიკორწმინდის მშალოდ ორს, არსენი გულაბერიძეს და მიქელ მირიანის ძეს, მიქელ და არსენი მოხსენებულნი არიან შიომღვიმის სიაშიც. შიომღვიმის სია საბაის შემდეგ სწორია: ნიკოლოზ კათალიკოსი გულაბერის ძე კათალიკოსად იღდა გიორგი მესამის დროს, მან სიამდამლით დასტოვა კათალიკოსობა და წარვიდა იერუსალიმს, ხოლო იქიდან გამორიყთა თამარ მეფემ საქალესით კრებისათვის (ქართ. ცხ. I, გვ. 280). შემდეგი კათალიკოსი იყო მიქელი ანუ მიქელ მარია ნის ძე, რომელიც ნიკორწმინდის სიის ბოლოს არის მოხსენებული. ის სიანს გიორგი მესამის ვარაუდავლემის დროს 1184 წ. და თამარის მეუღლის პირველ

წლებში. ეს იყო მეოთხეანი და ამდრეც კათალიკოსობდა მისი და ამიტომ როცა გარდაიცვალა არსენი მეფემ და მისთვის, რამდენ უყვლენი სულადმაც მასს (ქართ. ცხ. გვ. 276, 280, 293). თორღვე კათალიკოსი მიქელის შემდეგ კარავდა ცნობილია თამარის მეფობაში (მართკო დეოთელის გარდაცვალება, გვ. 501). შემდეგი კათალიკოსი ბასილი ქართლის ცხოვრებით ცნობილი არ არის, ხოლო იოანე მოხსენებულია თამარისავე მეუღლად და მის მეუღლის ბოლო დროს უნდა ეკუთვნოდეს (ქართ. ცხ. I, გვ. 312-317). ამის შემდეგი კათალიკოსი ენიღანე ცნობილია ნ. მარის გამოცემული ანისის ქართული გველსიის წარწერით 1218 წლისა. ამის მომდევნო კათალიკოსი არსენი, ბულაშისის ძედა წოდებული, ცნობილი მწიგნობარია, იგი ჩანს 1224 და 1233 წლებში. შემდეგ მან კათალიკოსობდა თავი დააწინა და უბრალოდ მწიგნობარად ცხოვრობდა შიომღვიმეში და ცოცხალი იყო 1249 წელსაც. შემდეგი გიორგი კათალიკოსი სხვა წყაროებით ცნობილი არ არის, აქ საუბრობს მივანია შივიშნოთი შიომღვიმის ხელნაწერში, სადაც თავდება სია კათალიკოსთა, არ მიახვედრისსავე ხელით მიწერილი ყოფილა: არსენისა ყოფილა განთქმული სასაბრძოლოთა წიგნთა თარგმანისა და საქათველთათა ევლადისათა მწათობისა საუფრობი იღვეს ასეცხნება. ს. კავაბაძე აქ გულისხმობს კათალიკოსს არსენის და ბავონია შიომღვიმის სია ამ არსენით თავდება, ხოლო სია მეფეების მოხსენებისა ხელნაწერში მოკვილიყო ყოფილა რუსთაველისა და სხვათაგანი ცხრილით 1224 წელსდის, ამისდა მიხედვით, დასკვნის ავტორი, ხელნაწერიც გადაწერილი ყოფილა 1224 წელს და ამ წელს მეფეთა ხელში მინაწერი მოხსენებული კათალიკოსი არსენი, რომელიც მას მითანია არსენ მესამედ. რაკი 1218 წელს კათალიკოსად ენიღანეა და 1224 წელს არსენ მესამე, ამრიგად არსენი და გიორგის კათალიკოსობა მოდის 1218-1224 წლებში. გიორგის მართი 1224 წლიდან იწყება კათალიკოსობა არსენ მეოთხის ბულაშისის ძისა, რომელიც 1233 წელსაც კათალიკოსად ყოფილია. ჩვენ ეს მსჯელობა მიუღებლად მივანიათ, ვერცხრით. ეს არსენი მინაწერი კათალიკოსად სრულდებით არ არის მოხსენებული მეორედ, ეს რომ მართლაც კათალიკოსი ყოფილიყო კათალიკოსთა ნუსხაში იქნებოდა აღნიშნული და არა (ალექს შვინიშვილის სიით არ მიახვე, ის არც ტექსტის გამოცემულს, ის ორად ნაბს მიღდა კათალიკოსად და მისთვის არსენი ვინაა რაინდა არა გაუცხეთებია ქრონიკებში. I, გვ. 80-81). ჩვენის აზრით არა მოხსენება არსენი იკალათილს ბული სხმობს. ს. კავაბაძის ცნობით არსენი მეოთხის ბულ

*) იხ. თ. ყორღანაის ქრონიკები. I, გვ. 81, II, გვ. 103-110. დას. კავაბაძე, მეცამეტე საუკუნის პირველ ნახევრის საქართველოს კათალიკოსები, ტფილისი 1913 წ. გვ. 4 და 8. კ. კეკელიძე, ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, გვ. 287-301. 8. ბერძნული ენა არსენ ბულაშისის ძეს (ნიც) ავბანეთის კათალიკოსად ცნობს და იქვე გამოუცხებებულ სტატიებზე მივითითებს (საქ. მეუ. მოამბე, VI, გვ. 260).
 **) იხ. ხსენებული ბროსიერა, გვ. 3-4.

შისის ძის შემდეგ კათალიკოსად ხის არსენი მებუთე), ამის შემდეგ მიქაელ, რომელიც სწამს 1269 წ. ბოლო 1258 წლიდან კათალიკოსად უნდა ყოფილიყო ნიკოლოზი"). ჩვენ იმეტი გვაქვს, როცა ჩვენი უამრავი ხელნაწერები და წარწერები შესწავლილი იქნება საყურებში, სხვადასხვა წლებში მოცხსენებლი რჯულის კათალიკოსების მოღვაწეობის დრო ბევრ შემთხვევაში გამოირკვეული იქნება.

გვიყიოსი თავაძეშვილი.

ს ა ბ ა რ ა შ ე ნ ი შ ვ ა

თითქმის ერთი წლის დუმილის შემდეგ კვლავ ამტკიცელად ერთი გამდგარ გჯგუფის ორგანო, რომელიც სასოციალისტური აზრს ად ირწოდება, ამტკიცებულა და მარგალიტებიც გადმოაფრქვია. სამწუხაროდ პატარა შენიშვნის ჩარჩოები საშუალებას არ გვაძლევს ყველა ეს მარგალიტი ჩამოთვალა რთ. ამგვარებში მხოლოდ ორს, რომელთაგან ერთი ელსკი-აბლისტური აზრისა ს პუბლიცისტური აზრის მხარეზე ნებდა, ბოლო მეორე ამუღანებში ამ გჯგუფის პოლიტიკურ დანებულებას.

დატრეიანმა წიგნი დასტამბა, ჩვენ საჭიროდაც კი არ დავინახეთ ამ წიგნის გამოსვლა აღვეყნიშნა თუნდაც ქრონიკაში, თუ კი არაჲ ნაკლი კი შეიძლება წიგნს ქონდეს, ამ წიგნს რაც ერთი ან აკლია: უნა მისწავლა, სტილი ფუქსიატრი, ლექსი ყუღად უფარისი და კრიტიკურიც მისივე შესაფერისი. შინაარსზე კი ლაპარაკიც სუდმეტია. ავტორი აღბა და მძიკობდა, იუმორისტული ნაწარმოებით გავდობრბოდა ქართული მწერლობა, მაგარამ გამოსვლით კი ყუღად ურთუა ლანდვა და კამათისგანაგება, როგორც ცალკე პიროვნებების, ისე მათი საქმიანობის, ყველა რიგიანი და გემოვნების მქონე მკითხველი ამისთანა წიგნს პირველ სტრიქონის წაქითგაზევე გაუგებს ფასს და უმაღლეს სანაცვლეს ყუთში გადაუახებ.

სსოც. აზრის თანამშრომელიც აღაზღანდარობადა სთელის ამ წიგნს: აზრ ვიცი ვისთვის ან რისთვის დაიბედაოა, კითხულობს იგი თითქმის ნაღვლიანად, მაგრამ იმევე დრის ან თიკობას, რომ ეს აღაზღანდარობა, რომელიც უმშაბრიტად აზრ არის დიკტარატურა, თვითონვე განაიყენოს ნ კორნაიას, ერთეული ცენტრის და სხვების გასაყრდაც. პუბლიცისტური ეთიკაც ასეთი უნდაა..

მეორე მაკალიოს წარმოადგენს კ. კანდელაკის ლექციის ანგარიში. კ. კანდელაკმა ითვის სასოციტე სავანტაში წაიკითხა ფრიად საინტერესო და

შინაარსიანი ლექცია, რომლითაც დამსწრე საზოგადოება უაღრესად მკაუფილი დაზა და დიდი მადლობა გამოუხატა როგორც ლექტორს, ისე ლექციის მომწოდებ ინკინებრთა საზოგადოებს. ამ უკანასკნელს სსოც. აზრისაც უკმაყოფილოა, ბოლო ლექტორს კი ლამის კისხავს. მეტი რატომ? ან სწორედ ეს არის ძალიან საინტერესო.

სსოც. აზრი მოუთხოვრობს, რომ ამ ლექციიდან აზრეს ისეთი შთანბმდილება დარჩა, რომ ჩვენს ხალხს ვერ მოუხერხებია ვერც ერთ დარეში ნიჭის გამოჩენა, ან ბოლშევიციებს ჩაუტყდათ, თუ ასეთი ნიჭი გააჩნდა, და დაუნერგეთ ისიც, რის გაცემებაც განზრახული ჰქონიათ, მაგალითად: ლექტორსად გურები, ქარხნები და სხვა.

ნეტავი ვერ არის ის აზრით, რომელსაც ასეთი შთანბმდილება დარჩენია? ვინ არის ის აზრით, რომელსაც ნათლად ნათქვამი ვერ გაუგია და ლექტორის აზრი გადუღმანინგებია და გაუგებდებია? ეს უთუოდ სსოც. აზრისა მქონოჩკა, რომელიც ქვეყნის ასეთ მარგალიტს მოუთხოვრობს:

ქართულმა ხალხმა თვით კომუნისტური დიკტატურის დროსაც ბევრი რამ შეიძინა და შეითვისა, ამაში და გააკეთა მიუხედავად დიკტატურის მკენარებისა; ლექტორს კი ეს აზრი რატომღაც ერთიერთგზოდა და ამით აიხსნება აღბადა, რომ ასოციალური დარევი, სადაც რამე გაცემებულა, მან არ მოიხსენიაა.

კ. კანდელაკის ლექციას თავიდან ბოლომდეც წითელ ხელოვნობის აზრი მიუყვებოდა, რომ ჩვენს ხალხს, ჩვენს ქვეყანას შეეძლო თავისუფლად განებრთარების პირობებში გადაქცეულიყო იმად, რაც არიან დღეს პოლანდია, ბელგია, მედიცარია და სხვათვსუფლად პატარა ერები, მაგრამ ამას ხელს უშედიდენ უწინ რუსეთის თვითმპყრობელების და აღა საბუთათა ბატონობის პირობები. ლექტორმა მოიყვანა ამ ხელის შეშლის უდავო მაკალითები და დაასკენა, რომ ჩვენ ხალხს და ჩვენს ქვეყანას მანინ დაუდგება ეკონომიური განვითარების სოციალური პირობები, რომდესაც იგი განხედა თვისუფალი როგორც ერთეულად, ისე პოლიტიკურად. ეს ბოროთადი ვინა ძალიან ნათლად იყო ნათქვამი და ყველამ ასეც გაიგო; სსოც. აზრისი მქონოჩკებიც ლექტორის აზრი მოუტირებლად გააყავდა. — იგი თითქოს სახავდა უკან დახევას, როგორც განათვისუფლების საწინადასა.

ჩვენ ამ სტრიქონებს ვწუხთ არა იმიტომ, რომ კ. კანდელაკი დაიკცვათ, — თუ საჭიროდ დანიხსავს იგი თვითონ დაიკცავს თავის თავს. — არამედ სსოც. აზრის სულსიკვეთების ნათლსაყოფად. — სსოც. აზრისა აწუხებს ის, რომ კ. კანდელაკმა ბოლშევიციების მოხალისე პროპაგანდისტობა არ იკისრა და მათ მიღწევებს ბოტბა არ შეხასა; აწუხებს ის, რომ ლექტორმა თვით ტელისონის საოცუპაციო კომუნისტურ მოთხოვობის თავმჯდომარეს არ გადაუპარბა ბოლშევიციების მიღწევების დაცავში და ამ თემჯდომარის სიტყვიდან ის ადვილი მოიყვანა, სადაც იგი ამბობს, რომ ლექტორებერტობის დევიციტის შედეგად თვითონ ვაჩრებებულია ისეთი მნიშვნე-

*) შესაძლოა ეს არსენი იყო ს ნიკოჩრწინდის სიის არსენი გულაბერტი, მაშინ ეს არსენი მეოთხე იქნება, ვინაიდან არსენ შესაძლო კავადმისა არ არსებობდა. მაგრამ აქ კიდევ შესაძლოა კითხვის დასმა. ბულშისის მკ გულაბერტიმდ ხომ არ შეიცვალა გრაფიკული ნიშანგზე?

**) შეყამეტე საუქუნის პირველ ნახეობის საკარი, კათალიკოსები, ტელისონი. 1913 წ., გვ. 8.

ლოვანი საწარმოები, რევოლუციური ფორმაციის კარხანა და ამირ კაკაბის თითქმის მთელი ელექტროფიციკრებული გაწვევი ძალა. ქალაქ ტფილისი ნახევარი მილიონიანი მოსახლეობით არც მესამედით არ არის განათებული. ტფილისის საწარმოთა უდიდესი რაოდენობა მუშაობს ნორმალურად არა უმეტეს 8-7 თვის წელიწადში... და სხ.

ქართველი ხალხი რომ უნდა არ არის და რომ მას შეუძლია თავისი ნიჭი გამოსწავლოს და გამოიჩინოს ნორმალურ პირობებში, ეს ყველაფერს უდავო, მაგრამ ისიც უდავოა, რომ ბოლშევიკურ პირობებში ხალხს ნიჭს არავინ ახეივებს. ბოლო რა ნიჭი გამოიჩინეს ტფილისში მოკალათებულმა მოსკოვის აკადემიამ, ამას ვტყობილობთ ამ ადვენტების კომპეტენტურ წარმომადგენლისგან და მათი ოფიციალურ ცნობებიდან.

ასეც ახრის ალბად ქვეყნის ეკონომიურ განვითარებად შიანია ის, რომ კომუნისტებმა აქა იქ ქარხნები ააგეს. ქვეყნის ეკონომიური განვითარება ნიშნავს ხალხის ეკონომიურად გაზრდას, მისი ნივთიერი მდგომარეობის სათანადო დროულად აყვანას. კომუნისტური ქარხნები, ისე როგორც კომუნისტური კოლხობები, კომუნისტური ხელისუფლებას ემსახურებიან; ხალხი კი მთელი და ტიტულ-ნიშნულია: მუშა და ვლენი, ისე როგორც მსოფლიოთა სხვა ფენები, სახელმწიფოს მონებია, რომელთაც წარმოებული აქვთ ყველაფერ ინციტაციის გამოჩენის საშუალება. ამას ისიც ვრთობს, რომ ბოლშევიკების ოფიციალური ცნობებით საქართველოში წარმოებაში და დაწესებულებაში მომწესმევე-მოსამსახურეების დიდი ნაწილი გარედან მოსულეები არიან და არა ქართველები; ქართველები შეადგენენ მხოლოდ 33 პროცენტს.

ამის შემდეგ ასოციალური კიდევ ირწმუნება, რომ ბოლშევიკური დიქტატურის შექმნა არის ხანში ქართველმა ხალხმა ანეტი რამ შეიძინა და შეითვისა, ააშენა და გააკეთა. ბარემ ჩამოვითვალავს ეს შექმნილი, აშენებული და გაკეთებული, კომუნისტური ბარბაროსობის სავსად გადაქცულ ერის შვილს არ შეგვეფიოს ასეთი პოლიტიკური გაუგებრობა და მივიხედო-მოკვიდოლო ახრების გამოთქმა. არ შეიძლება ერთი ყნობ ვერძოდ მტერს, ბოლო მეორეთი კონტრახანად შემოპარებულ კომპლიმენტებს ეუბნებოდე.

ბ.

ბ ი ნ ლ ი ო გ რ ა შ ი ა

სტეფანე კასრაძე. თარი პრადე. ოცმანი, პირველი ნაწილი. პარიზი. 1939 წ.

რომანი არსებითად დოკუმენტალური ხასიათისა. თუმცა მოქმედება იწმუბა ფერდულთა ოჯახის გარშემო. აქ აღებულია საბჭოთა რუსეთის ომი და მოყოლიბულ საქართველოს რესპუბლიკასთან. ჩვენი თაობა ამ ომის პირდაპირი მონაწილე იყო. ჩვენი ბავშვი ეხლაც გახმობენ მის სიმძიმეს. სიმძალერ მისი გერაჟ არ განელებულა და ჩვენი გულები ნა-

ტყვიარი ეხლაც ატარებენ სისხლწარვე ბილდამ. დამარცხების კრილობებმა რომ დავეიოტვა. ტრმა რთული და სანახუბისმეგებო. მისი დამეშვებმა მარჯვე ხელს და დიდ სტატუტობას ითხოვს.

ბუნებრივია, რომანი ამ საგანზე ჩვენში იწვევს სხვანაირ გაზიბობას, გრანობას შინაგონს. ხომ არაა სადმე ნახშირი ყვადი საღებავი, ხომ არაა სადმე უთავებლო წილადობობა, გაუაქარებმა ამ შეესხა ბამობა არის ახრანან? წინასწარ უნდა აღინიშნოს, რომ სტეფანე კასრაძე ამ სინგულეობიდან გამსარჯვებული გამოვიდა, მხოლოდ ნაწილობრივ. რაკი კითხულობთ რომანს, თქვენ ყოველ სტრიქონში თან და თან გვკარგებთ ეს შინაგონი გრანობა, რომანი ამ მხრივ უნალოდა დაწერილი. მოქმედების განვითარება შესრულებულია უბრალოდით. უსაგანცანდით და საქმაფ ფსიქოლოგიური ახალიობით. მაგრამ მას აქლია სიღრმე. აქ მხატვრული ტილო არაა იმ სიდიდის, ტემის სირთულეს რომ დაჩადეს. აქ არის თუ გნებუნდ ფრესკი, ფრესკი ლამის. მაგრამ ეს მინც ფრესკია. ბოლო კომპოზიცია, რომელიც ამ რთულ ტემას შევეფრება, გერაა სრულად მოხაზული. შეიძლება ეს იმიტომ მოხდა, რომ ალბებული ხანა ერთი რაკალია თითი ტემის. ვრთუნდით თავდაცვითი ბრძოლა 1921 წლის დამარცხების არ დამთავრებულა. შეშდვ წლებში იგი გაგრძელდა მეტი სიმევეობით, მეტი სიმეწავით. მეტი თავაშეუტებით. რომლის ბოლო 1924 წლის ავიტრო-სეიტემბრის დღეები იყო. აქ ისმის საკითხი. როგორ გავმოს მწერალი ამ მეორე რაკლს. უნდა ვიკვლიდის-მოს, რომ მან სინგულეთა მთელი ხსარით სწორედ ამ მეორე რაკლში გადმოიტანა. ნამდვილი გამარჯვებება მაშინ იქნება, თუ მწერალმა აქ შესწავლი მთლიანი ტილოს შექმნა, ტილო მოვლენათა და საყვანი მთელი საესების, სიმძალერის და სიღრმის დამტევი.

როგორც ვსთქვით, რომანის პირველი ნაწილს აქლია სიღრმე. აქ შეგებებით ლამის ადგილებს-სიფულებით, აი ეხლა უნდა გაიშალავს დიდი რამე. მაგრამ მწერალი არ მიდის, თუ ვერ მიდის სიღრმის არეგებში. უბევეს, წერტილის სვამს, უბევეს და ასე აგრძელებს. შიმაბევილიბა ისეთი ვარტობა, თითლი მკაურებელი სწერს ამ ამაბავს, გარედან ირინად მომხირობთ თვლით.

რაკი ტფილისი დატრავა ქართველმა უჯრამ, რითაც ვერმა ნამდვილი დამარცხება იტარათ. ტფილისის სანახებოდან გუბნი ბერო ასე მსჯელობს თავის გულში: სანახელობა რუსეთი, მაგრამ რუსეთში ნარმა, ჩითი და პური ბლომად არის, რაკ მის მიერ და ტრეტულ ბავშვებს დააპურებებს და შეშოსავს. აქ სწორად და მოხერხებულად ამის გადმოცემული მტად მცირე მაგრამ მაშინდელი საქართველოს ერთი ნაწილის ფიქრი და სიბავდა. დამარცხების შემდეგ ბერო ამას ველარ იფიქრებს. რადგან მან საკუთარი თვალით დანახა ასეთი ოცნების უნადრეკობა. რუსეთმა ჩითის, ნარმის და პურის ნაცვლად მოიტრია სიმშლი, მონათა და სახარობებლა.

რომანიში მოქმედება პირები უმოაგრესად ახალ-გახდობაა. ეს ახალ-გახდობა ერთი გარდა ყველა

თავადღიანი მებრძოლებია, ყველა ისინი კარგ-
ბი, აგრამ ეს არ კმაია. მათში არაა არც ერთი,
მთელი წარმოადგენდეს მებრძოლი მხარის სამუ-
ცილო ბუნების განსახიერებას. სადაც უნდა უკლავ-
დებოდეს ერთს მთელი სასიცოცხლო ძალების გან-
ვანი თავდასცემა ომში.

გსაგებია, როცა სამხედრო და პოლიტიკური
ხელმძღვანელობა ფარდის უკან არის დაცემულ ი.
მკარამ უნდა სხანდეს ერთს მთელი შინაგანი ძალა.
შისი ფილოსოფია, ეროვნული ღირსების და არსე-
ბობის უფლების განმარტებელი. ომი აუარებელ
მსხვერპლს, ტყვეობებს და წამებას იწვევს, აქ არ
არის მოცემული ეს მსხვერპლი და არც ტყვეობ-
ის გრწობა წამებადგე მისული.

ერთს მართა რეზერვები პაულ ბიომორფის პირით
დაგემა ერთმორის ომში. მთელი თანამედროვე
კულტურა და ცივილიზაცია აქვს ქვეშ დაყენა-
თქვე წინამდებელი რომ იყოთ ამის, ეს ისეთი ლი-
ბერულუნების თვისება, რომ ახალგაზდა ბიომორფი
თქვენს წინაშე მოსწავს. მსოფლიო მნიშვნელობის
პირობებზედა, შე იმის თქმა არ შეიძლება, თითქმის ასეთი
რამდენ უნდა თქვა სტეფანე კასარაძის რომელი იმე გვი-
რისაც. არა, მკარამ მას უნდა ეთქვა ან ეფიქრა სულ-
ლისა, შეიძლება სრულიად საწინამდებელი, მკარამ
თვინით თავის თავად ღირსეული და მალაი. ეს კი
აქ არ არის.

აი ჩემის აზრით რა აკლია ამ რომანს. რომანი
საერთოდ კარგად არის დაწერილი, თუცა შიგა შიგა
ზეო გრამატიკულ შეცდომებსაც აქვს ადგილი.

აი რამდენიმე ჩემი შეფასებები შენიშვნა ამ
წიგნზე. ხოლო როცა მეორე ნაწილი გამოვა არსე-
ბითად მაშინ ').

ი. მანჩავაძე.

უ წ ი ლ ი ბ ა რ ბ ი ნ ი დ ა ნ

28 აპრილს, 1939 წელს, ქალაქ ხარბინში იქმნა
წინაველი ქართველთა საზოგადოების საგანგებო
კრება, კრებას დაესწრო საზოგადოების 48 წევრი.
საზოგადოების თავმჯდომარის მინდობილობით სა-
ღამოს 8 საათზე კრებას ხსნის საზოგადოების მოლა-
რე ბ. გ. დადუნაშვილი, და სიტყვის დაწესებით ფეხ-
ზე დადგომით პატივი სცემს იმ მამულიშვილების
სსრფსსა, ვინც თავი შესწირეს საქართველოს თავი-
სუფლებას.

ბ. დადუნაშვილი მიმართავს კრებას: ბატონე-
ბო! დღევანდელი კრების მოწვევის მიზანია ის არის,
რომ გამოგობის რამდენიმე წევრს სხვადასხვა მიზე-
ზების გამო მუშაობის ვაგრძელება არ შეუძლიათ,
ამიტომ საჭიროა აირჩიოს ახალი გამგეობა, დავეი-
მტკიცოთ ანგარიშები შემოსავალ გასაულისა, ავრე-
დვი მომავალი მუშაობის ხარჯთაღირსებები და

') შემდეგ ნუმერში დავბეჭდავთ მეორე წერილ-
საც სტ. კასარაძის საინტერესო ნაწარმოების შესახებ.
რე დ.

სხვა. გთხოვთ უპირველესად აირჩიოს დღევანდელი
კრების თავმჯდომარე და მდივანი.

თავმჯდომარედ კრება ირჩევს ბ. გ. ცერცვა-
ძეს და მდივნად გ. ე. ხუნდაძეს.

ბ. ცერცვაძე დაიკავებს თავის ადვანს, და კრებას
აკრობს მიმდინარე წეს-რეგ: შემდეგ გამოგობის ტე-
ქნიკური მდივანი კითხულობს გამგეობის მოსწავლ-
ებას. ამის შემდეგ საორიენტო კომისიის თავმჯდო-
მარე ბ. ი. ცხომელიძე აკეთებს მოხსენებას. კრება
მცირე კამათის შემდეგ მოხსენებებს ღებდა რძს და
ამტკიცებს.

კრების თავმჯდომარე ახსენებს 10 წუთით კრე-
ბის წყვეტის და სიტყვის საზოგადოებას. მოეხა-
დონ გამგეობის ასარჩევად. ცოტა ხნის შემდეგ და-
ხურული კენჭის ერთი მოზადა არჩევენ. გამგეობის
წევრებად არჩეულ იქმნენ: ბ. ბ. გ. ე. ხუნდაძე, გ. შ.
ბარამიძე, გ. ლ. მახსულაია, გ. ე. ლ. ლობიძე და ბ. ი.
გაგუა; საორიენტო კომისიის წევრებად: ბ. ბ. ი. ე.
ცხომელიძე, ი. ი. ხომარაძე და ბ. შ. ცერცვაძე.

30 აპრილს, ორგანიზაციულ სხდომაზე არჩეულ
იქმნა პრეზიდიუმი გამგეობის: თავმჯდომარედ ვი-
ორგი ერმილეს ძე ხუნდაძე, მის თანამშემდეგ მ. ლ.
რდი ექვთიშვილ ლომიძე, მოლორედ ვიორგი შიხ-
ილის ძე ბარამიძე, მდივნად ვიორგი ლევანის ძე
მახსულაია, შინაური საქმის გამგედ დიომიდე იასის
ძე გაგუა.

ოცდა ექვს მისი ხარბინის ქართველთა საზოგ-
ადოების დარბაზში, საზოგადოების გამგეობამ მოა-
წესა საქართველოს დამოუკიდებლობის გამოცხად-
ების 21 წლის დღესასწაული, რომლისაც დაესწრო
მთელი კალონია ქართველების, როგორც ხარბინის
მცხოვრებნი, აგრეთვე ახლო მახლო სადგურებიდ
განაც. ამასთან მოწვეულნი იყვნენ წარმომადგენელ-
ბი: უკრაინელების, სომხების, აზერბაიჯანის და თა-
თრების. საათის შვილზედ გამგეობის თავმჯდომარე
ბ. გ. ე. ხუნდაძე ხსნის დღესასწაულს. ახალგაზღობა
ბ. ე. შ. მახვილძის მეთაურობით შესატარებელი საქა-
რთველის მიზნს აფიქდება. თავმჯდომარე უკრა-
ციუს საზოგადოებას დღესასწაულს, და აღნიშნავს,
თუ რა მნიშვნელობა აქვს ამ დღეს, და საერთოდ
დამოუკიდებლობას ერის ისტორიაში. შემდეგ ბ. გ.
მახვილძე კითხულობს მოხსენებას, და დაწვრილი-
ვით გაავსებს ყველას საქართველოს დამოუკიდებ-
ლობის გამოცხადებას, და შემდეგ მომზადა ამბებს.
მოსკოვის ურდოების თავდასხმას, მათთან ბრძო-
ლას, და საქართველოს მთავარბინის იძულებითი გა-
ხიზნებას საზღვარგარედ. უკრაინელების, სომხების,
აზერბაიჯანის და თათრების წარმომადგენლები
ულოცავენ ქართველ ერს დიდებულ დღის მოგო-
ნებას. ოფიციალური დღესასწაულის ამოწურვის
შემდეგ, გამგეობამ სტუმრები მიიწვია სასტუმრო
განყოფილებაში სადაც მათთვის გაწყოებული იყო
სუფრა—ჩაით. ხილით და ღვინით, და სადაც მეტო-
ბრული ბაზის გაგრძელება ღამის 12 საათამდის.

ხარბინის ქართველთა საზ. მდივანი
გ. ლ. მახსულაია.

საქართველოს ახმანის

(ეაწილებიან)

ტფ. ქალაქის მუზეუმში გაიხსნა გამოფენა, სახელწოდებით იტალიის გარეუბნ მტრების ბრძოლაში... გამოფენაზე წარმოდგენილია მხატვრების... განსვენებულ გიგა ვაბაშვილის, თ. აბაყელიას, შ. მგაიაშვილის, შ. მამალაძის, დ. მხედაძის, ლ. ვუდიას-შვილის, რომანოვის და სხვ. წამულშეფრები სხვა და სხვა ისტორიულ თემებზე. გარდა სურათებისა, რამდენიმე წარმოდგენენ ინტერვენტებისაგან ტფილიის თვდაცვის სხვადასხვა ეპიზოდთა ილუსტრაციებს, წარმოდგენილია აგრეთვე ძველებზე იარაღისა და საკუთრების ნიმუშები, ამონაწერები სხვა და სხვა ისტორიული დოკუმენტებიდან და სხვა მასალები.

— ხვალის კლდეში (ლეჩხუმი, ცაგერის რაიონი) რამდენიმე გამოქვაბულია. ეს გამოქვაბულები, ისევე როგორც ლეჩხუმში არსებული სხვა გამოქვაბულები (ტეფისა, ორბირისა, შურის ხიდისა და სხვ.) დიდხანია იქცევიან შეცნეირ-არქეოლოგების ყურადღებას. ხვალის ერთერთი ხელოვნური გამოქვაბულის შესახებ საქართველოს ისტორიის წარაგებში (ქართლის ცხოვრება) და სხვ.) აღმოჩენილია მასალები, საიდანაც ირკვევა, რომ ერთ დროს, საშუალო საუკუნეებზე ადრე, ეს გამოქვაბული წარმოადგენდა საქართველოს სახელმწიფო საფაქტოს. ფარული, გვირბისებური გზა, რომელიც ამ გამოქვაბულს აერთებს და სოფლებთან, ემთხვევა იმანგრეულა და ასლი გამოქვაბული თითქმის სახეებითი მიწვედომელო კაცისთვის.

საქართველოს მუზეუმის დირექტორის გადმოცემით, წელს განჩანულია მოეწყოს ექსპედიციები (ერთოგორიანი და არქეოლოგიური) ლეჩხუმში, არქეოლოგიური ექსპედიციის მიზანი იქნება ავიდეს ხვალის კლდის ამ გამოქვაბულში და გამოაოქეოს მისი საიდუმლოება. საამისოდ არქეოლოგიური ექსპედიციის დასამარებლად საჭირო იქნება ალბინისტა გუდუის ვაგახვა გამოქვაბულში ასახელების მისაწოდება (თოის კიბის დამარებმა კლდეზე რკინის პალეობით). საქმის შესასრულებლად საჭირო იქნება 14 ალბინის ტის მუშაობა ორი კვირის განმავლობაში.

ხვალის გამოქვაბული გადმორილ კლდეშია დაახლოებით 350 მეტრის სიმაღლეზე.

• მთარბარალმა მითხველდისთვის

სტ. კასრად გვთხოვს გამოაცხადოთ, რომ მის რომში შეპარული კორექტურული შეცთომები აღნიშნული იქნება რომანის მთარე ნაწილთ. ავტორი ამასთანავე საჭიროდ სთვლის ახლავ აღნიშნოს ზოგი შეცთომა:

დაბევილი: გვ. 26. უნდა წავიდეთ, უნდა იყოს: უნდა დაწვე: გვ. 43. ოსუნჯური კილოთი. უნდა იყოს: ოჯახური კილოთი. უნდა იყოს ყოველგან: ილიმის და არა ილიმება. სხეამის და არა სხეიმის: და სხვა.

ანგარიში

ქართული სააწილებიანი და საკუთრული მასალების გამოცემის ფინანსი.

როგორც მოხსენებული იყო «დამ. საქართველოს» № 152-ში 24 დეკემბერს 1938 წელს, მეოთხე წიგნის გამოცემის შემდეგ სარქელოგიური ექსპედიციის კოლა-ოლისში და ჩანგლში 1907 წელს, დარბა დეფიციტი 187 ფრანკი და 45 სანტიმი. მას შემდეგ შემოვიდა:

ლევან მამულაიშვილისაგან	100 ფრ.
ილია ნუტუბიძისაგან	50 ფრ.
თეირანის ქართველებისაგან ბ-ნ ი. გვეგენავს წარმოუხვედელი ათას რვას ოთხმოცდაათი სპარსული რიალი ანუ თერთმეტი გირანანა სტერლინგი.	
ამის შემოწმირველი არიან:	
ექიმი ვ. თოყურია	250 რიალი.
ქორქია მიხეილ	250
კუნაშვილი შალვა	250
გუგუშვილი ვესევი	250
ვაგახვა იოსებ	250
ბენიაშვილი დავითი	150
თვალაძე რადიელ	100
წულაძე ბორისი	90
სხარტლაძე ალექსანდრე	80
რობიტიშვილი ივანე	50
პაპავა ეუვარდი	50
ლუდუშური იასონი	50
მაყაშვილი მარგო	50
მიქელაძე გიორგი	20=1890 რ.

უგულიადაც მადლობას უთვლით ყველა ხელმალნიშნულ შემოწმირველთ.

ამას ვარდა წიგნების გაიღვიდან შემოვიდა 240 ფრანკი. სულ შემოსავალი ფრანგულის ფულის ანგარიშით უდრის 2,326 ფრანკს. ამ თანხიდან გასტუმრებულთა დეფიციტი წინა გამოცემისა 187 ფრანკი და 45 სანტიმი. წიგნების ფოსტით ვაგახვანში დახარჯულია 180 ფრანკი და 55 სანტიმი. სულ გასავალი უდრის 365 ფრანკს. შემოსავალს რომ გასავალი გამოვკლოთ, დარჩება 24 ივლისისთვის ამა 1939 წლისა 1.958 ფრანკი.

პატივისცემით ვქვითთ თაყაიშვილი.

დასაქმ. საქ.-ს მუხევი № 60-ეა სექტემბერი.

განთობაივის დახანველი მასალები და დელი უნდა გამოცემაზეს მუხევი მისამართით: M-R PIRTSKALAVA 10, rue Jules Ferry, Leuville-sur-Orge (S.-O.-E.) France.

p-1206